

ความเป็นมาของวรรณคดีไทย

ภูมิหลัง คือความเป็นมาทั้งแท่น ตามประวัติศาสตร์ ปรากฏว่าชาติไทยเป็นชาติที่ใหญ่และมีความเจริญมานาน ทั้งยังมีนิสัยเจ้าบทเจ้ากลอน ชอบพูดให้มีสัมผัสดล้องของกัน ดังจะเห็นได้ถึงแท่น ศิลาราจิก หลักที่ ๑ ที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” “พรพ้าน้ำใส” “พรพ้าน้ำปาก” (ในหนองสือบ้ำจุบันก็มีเช่น “เที่ยวเพื่องเมืองแหง”) ชื่อเด่นคำ เช่น “อย่าไฟสูงให้เกินศักดิ์” “ข้าศึกข้าเสือ” (ในบ้ำจุบันคนไทยก็ยังนิยมพูดให้คล้องจองกัน เช่นนี้ ดังที่พนักงานเก็บทั่วนครประจำทางมักจะร้องว่า “ขอคนนึงๆ ผู้หญิงจะลง” “ขอคนนึงๆ คนแก่จะลง” “กันนัง หังค์หยิบ” ฯลฯ) ในชีวิตของคนไทยในอดีตนั้น มักแต่เป็นเด็กนอนเปลก้มกจำกัดอยู่คำพูดคล้องจองกันเช่นนี้จากเพลงกล่อมเด็ก เป็นหนึ่งสาวกมีเพลง เกี่ยวกับหมายรัก (เพลงยาว) ขณะทำงานมีเพลงร้องเล่น (เพลงสอง方言 เพลงเกี่ยวข้าว) ในกระบวนการ ปลูกเรือน แก่งงาน ตลอดจนการทำศพ ก็มีบทร้อยกรองมาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ

ความเป็นชาติที่มีความเจริญและเจ้าบทเจ้ากลอน ทั้งสองอย่างประกอบกันนี้ ชาติไทยจึงน่าจะเป็นชาติที่มีวรรณคดีมานานแล้ว แต่ตามประวัติวรรณคดี เรามีเอกสารเก่าแก่เพียงสมัยสุโขทัยคือทั้งแต่ พ.ศ. ๑๘๐๐ เป็นต้นมา ก่อนหน้านี้เราอาจจะมีวรรณคดี แต่ว่าจะมีได้ยากไว้ หรือเสียหายเสียแล้ว หรือยังไม่พบฉบับ

เหตุที่หลักฐานทางค้านวรรณคือของไทยมีมาไม่นานเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากเหตุ
ค้าง ๆ กันนี้

๑. ในสมัยก่อนสุโขทัย ยังอยู่ในระหว่างทั้งก้าว กองโยกย้ายมาตั้งเมืองใหม่ และท้องที่อันสักกันชาติใหญ่ที่ครอบครองอยู่แล้ว จึงทำให้ไม่มีเวลาสร้างหรือเก็บรักษาวรรณกรรม

๒. อุปกรดการเขียน เช่น กระดาษ ยังไม่สักการนัก วรรณกรรมมีจำนวนน้อยฉบับ และมีก้ารกรรมชราๆ เช่น อาทิตย์อัน มงคล ปลวก ช่วยทำลายหนังสือ

๓. การศึกษาความคิดทำให้ชาติทองสูญเสียวรรณกรรมไปมาก โดยเฉพาะเมื่อตอนเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ พม่าได้แผลงลากบ้านเมืองพินาศ

๔. ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น ในสมัยพระเจ้าปราสาททอง ปรากฏว่าพระเจ้าลูกເชອพระองค์หนึ่งตั้งพระชนม์ลง เมื่อถึงเวลาพร่าวาชາหานเพิงพิพ เห็นก้อนหินนั้นไม่เหมือนไข่จึงคิดว่าคงถูกคุกคามสายbeans ข่าวเล่าลือว่า จะทรงให้คนหานหินผิดที่เป็นคนทำ ประชาชนที่รู้ทันสืophilak หัวคลัว เอาหนังสือที่ตนมืออยู่ไปทิ้งน้ำเสียสัน ด้วยเกรงว่าอาจจะเป็นทำร้ายและเสียหายให้คนเป็นอันตรายได้ ครั้งนั้นชาติไทยคงได้สูญเสียวรรณกรรมไปอย่างมากเหมือนกัน

๕. การศึกษาข้อมูลในวงแคบ คนที่รู้หนังสือมีจำนวนน้อย คนเขียนน้อย คนอ่านน้อย และคัดลอกไว้เพียง ๒-๓ ฉบับ ก็พออ่าน จำนวนหนังสือจึงมีน้อยแต่ถ้าเสียหายไปก็เท่ากับสูญสันนไปเลย ไม่มีฉบับอื่นเหลืออยู่แทนที่เสียไป

อีกประการหนึ่ง การไม่จารึกคิจการไว้ ก็เป็นเหตุใหญ่อีกเหตุหนึ่งที่ทำให้วรรณคดีของเรามีประวัติไม่ไกล้นัก ทางภาคเหนือยกย่องกันว่า พญาพระมหา เป็นกวีที่มีฝีปากเที่ยบ กีบสุนทรรศ มีงานประพันธ์มาก แต่เมื่อถึงการราชคึกขาเข้าจริง ๆ กลับปรากฏว่ามีผลงานเหลือตกทอดมาไม่มากนัก เพราะไม่ได้บันทึกไว้ จำกัดถ่ายทอดกันกว้างขวาง (ถ่ายทอดกันตัวต่อตัว) เช่นเดียวกับทางภาคใต้มีนักกอลอนมีชื่อ ปานบอด เป็นที่นิยมยกย่องในการร่วมก่อนมาก แต่ทางน้ำที่เหลือตกทอดมาเป็นชั้นเป็นอันได้ยาก มีก็เท่าที่จำกันได้เฉพาะบางเรื่องบางตอนเท่านั้น

เพลงพื้นเมืองทั่วๆ อาจเรียกได้ว่า วรรณกรรมปาก หรือ วรรณคดีปาก เพราะรำร้ำกัน ไว้หากกว่าจะไว้ เป็นวรรณกรรมอีกประเภทหนึ่งที่สูญหายไปมาก แต่วรรณกรรมปากเกทึ้นแสดงให้เห็นลักษณะนิสัยของคนไทยได้เป็นอย่างดี เช่น ผู้ชายเป็นคนรักสนุก ชี้เล่น และไม่ค่อยจะชอบรับผิดชอบนัก ผู้หญิงชอบสนุกและมีฝีปากคมคายมาก ได้ยินเสียงผู้ชายร้องเรียกถ่าน ก็จะร้องตอบว่า

“ນັ້ນນີ້ເສື່ອງຄນມາປັນເສື່ອງທນາ ໄນຮູຈະຈຳເສື່ອງໄຫນ”

คำโต้ตอบระหว่างหญิงกับชายที่ทำให้เห็นลักษณะคั่งຄล่าวแล้วให้ชัดเจน ยังมีอีกมาก ผู้ชายกล่าวว่า

ໄອແມ່ ຝົ່າງໜັງ	ແມ່ຈະສຸກຄາຫຼືກອຍໃກ່
ອີກສັກກໍເຕືອນກືນ໌	ແມ່ຈົງຈະນິ້ນໍາໃຈ

ผู้หญิง ตอบว่า

ໄອພ້ອນນຸ່ນແນ້ວແລ້ວ	ພ່ອອ່າໂກຮັດເຄື່ອນນັ້ນອັນຈະນອກໃຫ້
ນີ້ລູກກວນຕັ້ງ ນີ້ຜັກກວນໃຈ	ອຍໆເບື້ນສາວທັນ້າຂາວເບື້ນໄຍ
ດີຈະແກ່ຄານັ້ນ	ກີ່ໄໝ່ທັນກ.....ຫົວໃກ່

ที่กล่าวและยกตัวอย่างข้างต้นนี้ เพื่อแสดงว่าวรรณกรรมของเรามีรูป วรรณกรรมปาก เสียงมาก และเป็นผลให้ประวัติวรรณคดีของเรานับสิบสิบชั้นไปไม่ได้ ใกลกว่าสมัยสุโขทัย

การแบ่งวรรณคดีออกเป็นสมัยต่าง ๆ

การแบ่งสมัยของวรรณคดีมีอยู่หลายแบบ แต่ลงรอยกันโดยถือเอาเมืองหลวงเป็นจุดศูนย์กลาง การแบ่งสมัย จึงแบ่งเป็น

๑. สมัยสุโขทัย
๒. สมัยกรุงศรีอยุธยา
๓. สมัยกรุงธนบุรี
๔. สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ หรือ กรุงเทพฯ

การแบ่งเช่นน่างานที่ก่อเหมือนหรือแปลกออกไปจากที่ชาติอื่นทำกัน เช่น อินเดีย แบ่งตามวรรณกรรม และลักษณะการแต่ง เช่น สมัยพราเวท สมัยมหาภารต ฯลฯ จีน แบ่งตามราชวงศ์ เช่น สมัยราชวงศ์ช่อง สมัยราชวงศ์ดอง สมัยราชวงศ์สุย ฯลฯ

การแบ่งสมัยของวรรณคดีไทยตามนครหลวง มีรายละเอียดดังนี้

๑. สมัยสุโขทัย (๑๒๐ ปี)

พ.ศ. ๑๕๐๐-๑๕๒๐ ถึงแก่สิ้น灭ฯ อาณาจักรสุโขทัย จนถึงกรุงสุโขทัยเสียอิสรภาพแก่กรุงศรีอยุธยา

๒. สมัยกรุงศรีอยุธยา แบ่งย่อออกเป็น ๓ กอง คือ

๒.๑ กองกัน (๗๙ ปี)

พ.ศ. ๑๕๒๓-๑๕๐๔ ถึงแก่สิ้นพระเจ้าอู่ทอง จนถึงสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ (ต่อจากนั้นว่างเว้นไป ๘๑ ปี เพราะเหตุการณ์ทางบ้านเมืองไม่ปรกติ)

๒.๒ กองกลาง (๖๘ ปี)

พ.ศ. ๑๕๖๓-๑๕๒๓ ถึงแก่สิ้นพระเจ้ากรุงธรรม จนถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (ต่อจากนั้นว่างเว้นไปอีก ๘๕ ปี)

๒.๓ กองปลาย (๓๕ ปี)

พ.ศ. ๑๕๗๕-๑๕๑๐ ถึงแก่สิ้นพระเจ้าอู่หัวบรมโกศ ถึงสมัยเสียกรุงรัตนโกสินทร์ที่ ๒

๓. สมัยกรุงธนบุรี (๑๕ ปี)

๔. สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ หรือ กรุงเทพฯ แยกเป็น

๔.๑ รัตนโกสินทร์กองกัน (๘๖ ปี)

พ.ศ. ๑๕๒๕-๑๕๑๑ ถึงแก่สิ้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ บันเป็นสมัยที่วรรณคดียังมีลักษณะเดิม ไม่เปลี่ยนแปลง

๔.๒ สมัยรับอิทธิพลจากต่างประเทศ ถึงแก่ พ.ศ. ๑๕๑๑ ถึงปัจจุบัน (การแบ่งสมัยวรรณคดีไทยอาจจะมีผิดแผลกันไปบ้าง เช่น ในหนังสือประวัติวรรณคดีชั้นมัธยมศึกษา กองปลาย จัดให้สมัยพระเจ้ากรุงธรรมรวมอยู่ในอยุธยา กองกัน ส่วนเหตุผลที่ยกเอาสมัยพระเจ้ากรุงธรรมมาไว้ในกองเดียวกับสมัยสมเด็จพระนารายณ์นั้น เพราะถือว่าห่างจากสมัยพระนารายณ์เพียง ๒๖ ปี แต่ห่างจากสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ถึง ๙๐ กว่าปี การจัดโดยถือเวลาที่ใกล้เคียงกันเป็นหลักนี้เป็นไปตามความคิดเห็นของ นายธนิต อัญโญท์)

บางท่านแบ่งวรรณคดีไทยออกเป็น ๒ สมัยเท่านั้น คือ

๑. วรรณคดีไทยก่อนได้รับอิทธิพลตะวันตก ก็จากสมัยสุโขทัย ถึง ราชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

๒. วรรณคดีไทยหลังจากได้รับอิทธิพลตะวันตกเพิ่มที่แล้ว คือทั้งแต่ราชกาลที่ ๕ ถึงปัจจุบัน

การศึกษาในกระบวนวิชานี้จะศึกษาทั้ง แบบการแบ่งตามสมัย และแบบการแบ่งตามอิทธิพลและบางครั้งก็จะแบ่งโดยถือเอากว่าสำคัญเป็นหลัก เพื่อให้เห็นภาพของวรรณคดีไทยให้ชัดเจนขึ้น โดยวิธีการแบ่งหลายวิธีเช่นนี้

วรรณคดีสมัยสุโขทัย

โดยทั่วไปมักกล่าวกันว่ามีอยู่ ๕ เรื่อง คือ

๑. ศิลารักษ์กลักษณ์ ๑ หรือ ศิลารักษ์พ่อขุนรามคำแหง

๒. ศิลารักษ์วัดป้ามะม่วง

๓. สุภาษิตพระราชร่วง

๔. ไตรภูมิพระราชร่วง

๕. นางนพมาศ หรือเรวตันพนาศ หรือ กำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์

(เรื่องที่ ๓ เป็นร้อยกรอง ส่วนอีก ๔ เรื่องเป็นร้อยแก้ว)

อย่างไรก็ตามหนังสือเรื่องนางนพนาศ กับ สุภาษิตพระราชร่วง นั้น บางท่าน ก็ไม่จัดไว้ในสมัยสุโขทัย เพราะแม้อาจจะมีเก้าเดิมมาก่อนสมัยสุโขทัยก็จริง แต่ภาษาและ สำนวนเป็นของใหม่ประมาณสมัยราชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เท่านั้น หลักศิลารักษ์ (Jarvis สุโขทัย)

หมายถึงศิลารักษ์ที่กรมศิลปากร นำข้อความมาแปลและให้ชื่อว่า ประชุมศิลารักษ์ สยามภาคที่ ๑ Jarvis สุโขทัย ชาวท่างชาติ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส และ เยอรมัน ได้สันใจ นานานแล้วและมีผู้นำไปอ่านก่อนที่ราชศึกษาเล่าเรียนกัน เช่น หมอบลัดเลย์ ปราญเรือง ในวารสารสยามสมาคม (ค.ศ. ๑๘๐๙)

ประวัติมีอยู่ว่า เนื่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ผ่านช้อย ยังไม่ได้ทรงราชย์ ไปรุกค์ทางเหนือ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้พบศิลารักษ์ และพระแห่นมังคลาภาร กองหัวอยู่ที่สุโขทัย จึงทรงให้ชลomaไว้ที่กรุงเทพฯ เก็บไว้ที่วัดราชាសีวาราม และย้ายมา วัดบวรนิเวศ ปัจจุบันนี้อยู่ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

เนื้อความในหลักศิลารตนที่ ๑ บรรทัดที่ ๑-๗ เป็นพระราชประวัติของพระเจ้า

รามคำแหงใช้คำแทนชื่อว่า กุ เป็นพื้น

ตอนที่ ๒ เป็นประวัติเหตุในระยะเวลาต่อมา เช่นเรื่องสร้าง

พระแห่นมังคลาภาร ๑ การสร้างวัดครุศรีสัชนา

ลัยบรรพุพระราษฎร ฯลฯ

ตอนที่ ๓ ทรงหลังค่อนที่ส่องหลาบบี รูปอักษรแปลงไป

เนื้อความกล่าวสรรเสริญพระเกียรติพระเจ้าราม-

คำแหง และบรรยายแผนที่ขอบเขตอาณาจดของ

กรุงสุโขทัยสมัยนั้น

นายธนิก ออย์โพธ์ (อคี托ธิบคีกรรมศิลปกร) กล่าวว่า ถ้าจะประมวลคำที่ใช้ ในหลักศิลารักษ์ จะมีประมาณ ๑๕๐๐ คำ ทั้งคำซ้ำออกเสียง จะเหลือประมาณ ๔๐๕ คำ ในจำนวนนี้เป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากเขมร ๑๓ คำ ชื่อเฉพาะ ๑๙ คำ มีมูลจากภาษาลีและ อื่น ๆ ประมาณ ๖๒ คำ เหลือเป็นคำไทยแท้ราว ๓๑๘ คำ นับได้ว่าเป็นเอกสารภาษาไทย ที่ใช้คำไทยแท้มากที่สุดฉบับหนึ่ง

หลักศิลารักษ์นี้ เห็นเจตนาให้ชัดว่าไม่ได้ใช้ให้เป็นวรรณคดี อ่านเพื่อความ บันเทิงทางอารมณ์แต่ต้องการจะบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ไว้เป็นหลักฐาน แต่ได้แสดงลักษณะ ประโภคที่สัมภัย ไม่ซับซ้อน ทำให้อ่านง่าย และเข้าใจได้สะดวกประการหนึ่ง ถือประการ หนึ่ง ขอความเรียนเรียนนั่งถอนมีลักษณะเป็นกลอน มีเสียงสัมผัสระบทรงทั้ง ไฟเราะ เช่น “ไฟรพ้าน้ำใส เพื่อนจูงวัวไปค้า จันไปเขาย” “บ่เข้าผู้ลกมกผู้ซ่อน” ฯลฯ ส่วน ที่กล่าวช้าเน้นความให้ชัดกระจัง และสละส留意ก็มี เช่น “สร้างบ้านมากบ้ำพล ทั่วเมืองนี้ ทกแห่ง บ้ำพร้าวกีหลายในเมืองนี้ หมายม่วงกีหลายในเมืองนี้ หมายขามกีหลายใน นี้ นี้”

และประการสุดท้าย ก็คือมีประโยชน์ก็สุด มีจำนวนคำเท่ากัน มีความหมายเข้ากัน และมีน้ำหนักเสียงก้าวเดียวกัน เช่น “มีด้วยมีความ เจ็บห้องบ้องใจ มันจักกล่าวถึงเจ้าถึงชุนบไร.....” ซึ่งมีคำวรรณคดี ๕ คำ มีความหมายเข้ากัน ก็คือ

มีด้วยมีความ = มีคดี
เจ็บห้อง = เจ็บทางกาย
บ้องใจ = ลำบากทางใจ

และมีน้ำหนักของเสียงก้าวเดียวกันอีกด้วย

ความที่ว่า “มีเข้าผู้ลักษณะผู้ชื่อน” ก็จะเป็นทัวอย่างที่ดีอีกด่อนหนึ่ง และตอนนี้ๆ ก็ยังมีอีกมาก

คุณสมบัติที่สำคัญที่แสดงถึงความงามแล้วข้างต้นนี้ ทำให้หลักศิลปาริค (อาจารย์สุโขทัย) มีลักษณะเป็น วรรณคดีประยุกต์ คือ วรรณกรรมที่มิได้ตั้งใจแต่งให้เป็นเรื่องบันเทิง แต่แต่งให้ดี มีคิดไป มีการเรียนรู้เรื่องถ้อยคำ ทำให้มีลักษณะเป็นวรรณคดีได้

ศิลปาริกวัดบ้านม่วง

พระมหาธรรมราชาลิไท โปรดให้จารึกขึ้น เนื้อความกล่าวถึงพระมหาษัตริย์พระองค์นั้น การขึ้นครองราชย์ พระราชวิริยาตรของพระองค์ และการที่ทรงศึกษาพระไตรนิจกเทศาน และทรงทำนุบำรุงศาสนา ตลอดจนออกทรงผนวชในพุทธศาสนาอีกด้วย

ศิลปาริกวัดบ้านม่วงนี้ ไม่แพ้หลายเท่าหลักศิลปาริคของพระเจ้ารำคำแหง แต่เป็นเรื่องที่ให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปในกรุงสุโขทัย ในระยะเวลาต่อจากสมัยพระเจ้ารำคำแหงได้อย่างดี

สุภาษิตพระร่วงหรือบัญญติพระร่วง

เขียนเป็นทำนองสั้นสอน (Didactic poetry) มีลักษณะการแต่งเป็นร่ายรำภาพนักวรรณคดีหลายท่านกล่าวว่าบัญญติพระร่วงเป็นวรรณกรรมเขียนขึ้นใหม่ในระยะเวลาหลังจากสุโขทัยมาก (แต่ไม่อาจบอกได้ว่าใครแต่ง และแต่งเมื่อใด) ทึกกล่าวว่าเป็นของพระร่วงนั้น

ก็เพื่ออาศัยความคักศิทธิ์เท่านั้น แต่เมืองท่าที่เห็นว่าจะเป็นของเก่าที่คั้บแปลงแก้ไขในสมัยหลัง ๆ มาจนมีลักษณะใหม่ เช่น G.F.Gerini (พระสารสาสน์พลขันธ์) เผยใน On Siamese Proverbs and Idiomatic Expressions ในวารสารสยามสมาคม ก.ศ. ๗๙๐๔ กล่าวว่าบัญญัติพระร่วงเป็นของเก่า ส่วนเหตุผลที่นำมาอ้างก็คือ

๑. รูปประโภคคล้ายหลักศิลาริก เป็นคำง่าย ความไม่ซับซ้อน

๒. ภาษิตต่าง ๆ ที่กล่าวไว้นั้น เป็นภาษิตพื้นเมือง ไม่มีอิทธิพลของภาษิตต่างประเทศเข้ามายังปัจจุบัน แสดงว่าพุทธศาสนาพึ่งเจริญขึ้นทีหลัง ส่วนภาษิตเหล่านี้เป็นภาษิตที่คุ้นเคยในภาษาไทยมาก่อนแล้ว

๓. พิจารณาเนื้อความของภาษิตต่าง ๆ นั้น แสดงว่าเป็นภาษิตสั้นสอนความคุ้ม ความประพฤติคนไทยชั่งคงจะพึงหลุดจากอ่านอาจอนใหม่ ๆ จึงพอเหมาะสมกับระดับการณ์

ภาษิตหงหนมมีประมาณ ๑๕๘ บท ถือว่าเป็นที่รวมรวมไว้ชั้งภาษิตไทยแท้ และมีคุณค่าแสดงถึงอุดมคติ และค่านิยมของสังคมไทยในอดีต

ไตรภูมิพระร่วง

เดิมเรียกว่า เทภูมิกถา หรือสุดแห่งชาติพิมพ์กรังแกรเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ และได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ไตรภูมิพระร่วงเพื่อถวายพระเกี้ยรคิเดพญาลิไกษัตริย์ราชวงศ์พระร่วง ซึ่งเป็นผู้ทรงพระราชนิพนธ์”

ประวัติหนังสือเล่มนี้มีว่า เมื่อเสียกรุงแก่พม่าเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ กัณฑบัณฑังสือ เทภูมิกถาหายไป เมื่อพระพุทธยอดฟ้าทรงรวมสรรพคาวาในรัชกาลของพระองค์ ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระสงฆ์ราชากะช่วยกันแต่งขันแทนฉบับที่ขาดสูญไป แต่สำนวนยังไม่เป็นที่พอพระทัย หลังจากนั้นจึงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาธรรมปรีชา (แก้ว) แต่งขันใหม่อีกฉบับหนึ่งชื่อว่า “ไตรภูมิโลกวินิจฉัย” เวลาต่อมาจึงไปได้ฉบับมากกว่า ๆ หนึ่งในจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นหนังสือสิบผูก แจ้งไว้ที่บ้านแพนกัวพระมหาช้วกวัดปากน้ำเป็นผู้จารีไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๓ ในแผ่นดินพระเจ้ากรุงธนบุรี ถ้อยคำที่ใช้เก่ามากจึงเชื่อว่าเป็นหนังสือเก่าคัดลอกจากกัณฑบัณฑังสือเดิมสมัยสุโขทัย จึงนับว่าเป็นหนังสืออีกอย่างอีกประการหนึ่งคัว

ผู้แต่งคือพญาลิไท กษัตริย์ในราชวงศ์พระร่วง ซึ่งทรงราชสมบดีเป็นเวลานาน และทรงรับรู้ภาษาบาลีและพระปริยัติธรรมเป็นอย่างดี ทรงสร้างหลักศिलาจารึก ทึ้งที่เป็นภาษาไทย เช่นร แล้วมาถึง เป็นกษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ออกแบบนวช พระคำริในการทรงพระราชนิพนธ์มีว่า “เพื่อเริ่ญพระอภิธรรม” และ “เพื่อโปรดพระมารดาท่าน” ทรงแต่งเมืองกรุง ๒๓ ปีราก แผ่นเสวยราชย์ได้ ๖ ปี

ที่มาของหนังสือฉบับนี้ทรงกล่าวไว้ว่า “เจ้าออกมาแล้วแห่งแลน้อย” และได้ทรงอ้างคัมภีร์ทั้ง ๗ ถึง ๓๐ คัมภีร์ นอกจากนั้นยังทรงกล่าวว่าได้เนื้อความที่สืบมาจากพระเดรรผู้ใหญ่ นักประชัญญา แล้วระบุบันทึกอีกด้วย ฉะนั้นหนังสือฉบับนี้จึงมีลักษณะเป็นงานกันกว้าง

เนื้อเรื่องก่อตัวดึงภูมิทั้ง ๓ คือ

๑. กามภูมิ มี ๑๑
๒. รูปภูมิ มี ๑๖
๓. อรุปภูมิ มี ๕

กามภูมิ หมายถึงภูมิที่ยังเกี่ยวข้องกับภายนอก แบ่งเป็น ๑๑ สถานคือ อบายภูมิ ๔ เป็นภูมิชั้นท่า มี เบกภูมิ อสุรกายภูมิ นรภูมิ และเกร็จล้านภูมิ มนุษยภูมิ ๑ แบ่งเป็น ๔ ทวีป ได้แก่ ชัมพุทวีป อุต្តรทวีป อุต្តรโคยาณิ และบุพวิเทห์

รูปภูมิ กือที่อยู่ของพรหมซึ่งมีผ่านคือสมารัชจิทสูงชั้นโดยลำดับชั้น มี ๑๖ ชั้น ชั้นที่สุดคือ บริสัชชาพรหม และชั้นสูงสุดคือ อาภินิษฐพรหม พรหมทั้ง ๑๖ ชั้นนี้ยังมี รูปร่าง และยังมีความเกี่ยวข้องกับโลกอยู่ เช่น เคยมาแห่แห่นเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จฯ ออกผนวช (ปฐมสมโพธิิกตา)

อรุปภูมิ มี ๕ ชั้น เป็นพรหมชั้นสูงสุด มีผ่านแก่กัลล่าและมีลักษณะเป็นแสงสว่างเรืองແแทไม่มีรูป

นอกจากนี้ยังกล่าวถึง ปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ การมีไฟบรรลัยกั้งปลั๊ก ภารต์ ใจ ใจ พระมหาจักรพรรดิ สถานที่และสัตว์ที่วรรณคดีชอบกล่าวอ้างถึงอยู่เสมอ เช่น บ่า หินพานต์ เจ้าพระสุมเร ครุฑ นาค ฯลฯ

ถ้อยคำจำนวนที่ใช้ในไตรภูมิพระร่วงเป็นภาษาเก่า จึงอาจใช้เป็นเครื่องมือในการสอนสอนภาษาไทยได้ ส่วนเนื้อร่องนั้นแม้จะผิดหลักวิชาภูมิศาสตร์ ชีววิทยาหรือภารต์ยืนๆ ก็จริง แต่สาระสำคัญของหนังสือเล่มนี้อยู่ที่แนวความคิด และความเชื่อถือของคนโบราณ ซึ่งได้ใช้จินตนาการสร้างสรรค์และนราชน เป็นเครื่องชูใจให้คนประพฤติและละช้า จึงเป็นคุณมือสำคัญในการสอนศีลธรรม และสกัดกั้นความประพฤติผิดของบุคคลในสังคมตลอดมาเป็นเวลานาน

หนังสือฉบับนี้ยังเป็นตนเค้าที่หนังสืออื่นในสมัยหลังมากกล่าวถึง จึงเป็นเครื่องช่วยให้เข้าใจวรรณคดีต่างๆ ได้ดีขึ้น หนังสือที่กล่าวถึงมีเช่น ลิลิตโยงการแข่งน้ำ กากีกำกลอน และนิราศนรินทร์เป็นตน

นางนพมาศ

มีชื่อเรียกเป็น ๓ อาย่าง คือนางนพมาศ เรวดีนพมาศ และทำรับท้าวครุฑ ลักษณ์ ตามประวัติว่าผู้แต่งคือนางนพมาศ บิดาเป็นพระมหาธรรมราชาการเป็นพระศรีเมืองสอดายศ กมลเศกดีไชยหงษ์ นาราชาชื่อเรวี เมื่อนางอายุได้ ๑๙ ปี บิดานำตัวไปถวายสมเด็จพระร่วงเจ้า (พญาลิไท) ได้เป็นพระสนมเอก ตำแหน่งครุฑลักษณ์ อาศัยประวัติของนางคั่งกล่าวแล้ว จึงได้ชื่อหนังสือเป็น ๓ อาย่าง แต่คงหมายถึงหนังสือเล่มเดียวกัน

เนื้อเรื่องตอนท้นนักกล่าวถึงมนุษยชาติ และกล่าวถึงกำเนิดนางนพมาศ การถวายตัวเข้ารับราชการผ้ายใน พิธีต่าง ๆ ที่ทำกันอยู่เป็นประเพณีในกรุงสุโขทัยตลอด ๔ เดือน เช่น พิธีเผาข้าว พิธีตักบี และพิธีลอยกระทง (ลอยพระระทิป) และกล่าวถึงวัตรปฏิบัติอันควรประพฤติของข้าราชการผ้ายในทั้งโดยตรง และโดยวิธีใช้นิทานเปรียบเทียบเที่ยงสอน

นักวรรณคดีหลายท่าน เช่น ศาสตราจารย์พระวรวิทยพิสิฐ ลงความเห็นว่า เรื่อง นางนพมาศมีสำนวนใหม่มาก น่าจะเขียนขึ้นภายหลังสมัยสุโขทัย อาจไม่มีแค่สมัยทันรัตนโกสินธ์นี้เอง มีให้จับผิดได้หลายแห่งว่าเป็นของใหม่ เช่นกล่าวถึงฝรั่งชาติต่างๆ โดยเฉพาะฝรั่งชาติอเมริกัน ในสมัยสุโขทัย เรายังไม่รู้จักรัชกาลใด และชาติอเมริกันนั้นเพิ่งเป็นชาติอิสระเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๐๐ ปีเศษมานี้เอง ยังมีการกล่าวถึงบีนใหญ่ซึ่งก็ยังไม่มีในสมัยสุโขทัย เหมือนกัน

บางท่านเช่น นายชนิพ อยู่โพธิ์ ให้คำชี้แจงว่า พิธีถ่างฯ ในเรื่องนี้ เมื่อสูบเทียนกับกฎหมายเที่ยรบาล ทวากามาส และคำให้การของขุนหลวงหัวด้วย จะเห็นว่าถูกต้อง กัน เดิมอาจเป็นแต่เพียงเรื่องพิธีพราหมณ์ในระยะเวลา ๔ เดือน หรือ นพมาศ ก็ได้ (อีก ๓ เดือนเป็นระหว่างเวลาเข้าพรรษา) แต่ต่อมามีผู้แต่งเพิ่มเติมขึ้นจนผิดไปจากรูปเดิม เรื่องการเขียนเพิ่มเติมนี้เป็นแน่นอน พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมติอมรพันธุ์ ได้ทรงกล่าวว่าได้เคยสืบจากพระบาทสมเด็จพระอุลจอมเกล้าฯ ว่า สมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ก็ทรงแต่งแทบทรรเช้าไว้ก่อนหนึ่งเป็นทำงอบวิภาคข้าราชการฝ่ายใน

เรื่องนางนพมาศ เป็นเรื่องเกี่ยวกับขนธรรมเนียมประเพณีในสมัยสุโขทัย ในขณะที่กำลังเจริญรุ่งเรืองก้านวัฒนธรรมอย่างยิ่ง ซึ่งท่องมาได้เป็นแบบแผนสำหรับกรุงศรีอยุธยา ปรากฏว่าพระบรมไตรโลกนาถ พระมหาภัตtriy ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกัน ก็ได้ทรงปฏิบัติ ตามพระมหาธรรมราชลิไทยประการ

สรุปวรรณคดีสมัยสุโขทัย

สมัยสุโขทัยมีระยะเวลานานถึง ๑๒๐ ปี มีวรรณคดีร้อยแก้ว ๔ เรื่อง ร้อยกรอง ๑ เรื่อง รวมเป็น ๕ เรื่อง เข้าใจว่ามีผู้แต่งรวม ๕ ท่านคือ ศิลจาริค ตอนตัน คงเป็นพระราชินพนธ์ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ใช้คำ “กู” เป็นพื้น แท้ ตอนท้ายเป็นความของผู้อ่อนแอง ศิลจาริคกัดบ่ามະม່ວງ เป็นพระราชินพนธ์ของพระมหาธรรมราชลิไทย สุภาษิตประร่วง อาจเป็นพระราชินพนธ์ของกษัตริย์พระองค์ใดพระองค์หนึ่งแห่งราชวงศ์พระร่วง ส่วน นางนพมาศ ถือว่า นางนพมาศเป็นผู้แต่งขึ้น แท้โดยเฉพาะ แล้วหลังนี้มีสำนวนใหม่กว่าสมัยสุโขทัยมาก เรื่องนางนพมาศอาจแห่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ แห่งราชวงศ์จักรีนี้เอง

วรรณคดีสมัยอยุธยาตอนตน (พ.ศ. ๑๙๕๓-พ.ศ. ๒๐๗๒)

ความเจริญรุ่งเรืองของไทยได้เลื่อนจากกรุงสุโขทัย มาเป็น ความเจริญ ของ กรุงศรี อยุธยา ก็ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๙๕๓ จนถึงเสียกรุงศรีฯ ที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๐๗๐ รวมเวลาทั้งสิ้น ๔๒๗ ปี มีกษัตริย์ปักครอง ๕ ราชวงศ์รวม ๓๓ พระองค์ กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีที่เจริญรุ่งเรือง เป็นที่รู้จักของประเทศต่าง ๆ วรรณคดีมีความเจริญเป็นพัก ๆ ควบคู่ไปกับความเจริญของ บ้านเมือง เมื่อไกบ้านเมืองมีความสงบ และพระมหาชนกชั้นผู้มีความสามารถพระทัยในวรรณคดี วรรณคดีก็เจริญรุ่งเรือง ถ้าไม่มีปัจจัยทั้ง ๒ ประการนี้ วรรณคดีก็ร่วงโรยไป อาจจะมีการ แต่งวรรณคดีแท้ไม่ปรากฏหลักฐานเป็นเอกสารเหลืออยู่

สมัยพระรามาธิบดีที่ ๑ (อู่ทอง)-สมัยพระรามาธิบดีที่ ๒ (พ.ศ. ๑๙๕๓-พ.ศ. ๒๐๗๒)

ในสมัยนี้มีวรรณคดีที่ควรกล่าวถึง ๔ เรื่องคือ ลิลิตโองการแข่งน้ำ ลิลิตวนพ่าย มหาชาติคำหลวง และลิลิตพระลอย

ลิลิตโองการแข่งน้ำ

เชื่อกันว่าเป็นวรรณคดีที่เกิดขึ้นในสมัยพระเจ้าอู่ทอง โองการ แปลว่า คำสั่ง แข่งน้ำ คือการนำอาบ้านมาประกบในพิธีสำคัญ พระมหาเด่นเป็นผู้ประกบพิธี ทำให้น้ำทึบตื้น เพื่อให้ชาราชการและเจ้าพระเก典雅ชั่มเพื่อแสดงความจงรักภักดี เจ้าฯ ใจว่าไทยจะ จะได้รับความคิดมากจากขออีกทีหนึ่ง เนื้อความไม่มีลักษณะเป็นพุทธศาสนา ตอนก้นเรื่องเป็น การกราบไหว้เทพเจ้าในศาสนา Hindoo คือ ตรีมูรติ ซึ่งหมายถึงพระ Narayana พระอิศวร และ พระพรหม ขอให้ได้รับพิธีนี้มาจากอินเดียก่อนไทยหลายร้อยปี ส่วนไทยรับพิธีนี้มาปฏิบัติ เมื่อไกไม่ปรากฏ มีปรากฏในลิลิตเรื่องนี้เป็นหลักฐานในสมัยพระเจ้าอู่ทอง

สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงกล่าวไว้ในการวินิจฉัยวรรณคดีเรื่องนี้ไว้ว่า บรรดาหนังสือที่มีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา สำนวนในลิลิตเรื่องนี้เก่ากว่าเพื่อน อาจจะเป็น วรรณคดีในสมัยพระเจ้าอู่ทองก็ได้ นอกจากนี้ยังมีเหตุผลเวลาล้อมที่แสดงว่าวรรณคดีเรื่องนี้ คงอยู่ในสมัยพระเจ้าอู่ทองอีก ก็

๑. การใช้ถ้อยคำเก่า มีบางคำที่ไม่ทราบแน่ว่าแปลว่าอะไร เช่น เจ้าพ่อฯ (คำนี้คือไม่ทราบความหมาย ต่อมาจึงได้พบในหนังสือชื่อ กาลเมือนไทย ของ ดร. บรรจบ พันธุ์เมธา แปลว่า พระอนุกร)

๒. ภาพพจนานุกรมกล่าวว่าพระเจ้าอยู่หงษ์พม่าจากที่อื่น ยังไม่แน่ใจว่าข้าราชการทั้งหลายจะรักท่อพระองค์หรือไม่ จึงก้องหาวิธีสร้างความแน่ใจด้วยพิธีนี้

๓. ในลิลิตเรื่องนี้อุ้ยพระนาม สมเด็จพระราชนิบดี ศรีสินทรมนหาจักรพรรดิศร ถึง ๒ ครั้ง เข้าใจว่าโองการนี้เป็นคำศักดิ์สิทธิ์ซึ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำ ไม่ว่าจะกระทำพิธีในรัชสมัยกษัตริย์พระองค์ใดในสมัยต่อมา

๔. ลักษณะการแต่งเป็น โคลงห้า สลับกั้ย ร่ายด้วย การใช้โคลงปนร่ายนี้ ตามธรรมเนียมการแต่งเรียกว่าลิลิต เรื่องนี้จึงนับเป็นลิลิตเรื่องแรก คำประพันธ์ประเภทร่ายด้วย มีผู้นำมาระเริงอึกเสียงคน แต่คำประพันธ์ประเภทโคลงห้า ไม่มีผู้นำมาระเริงอึกเสียง ปรากฏอยู่ครั้งหนึ่งในจินดามณี สมัยสมเด็จพระนารายณ์ฯ ก็เป็นเพียงทัวร์อย่างของโคลงห้าเท่านั้น โคลงห้านั้นนับเป็นคำประพันธ์ที่เก่าที่สุด

ลิลิตโองการแห่งนี้ได้ใช้กันต่อ ๆ มาในพระราชพิธีกังกล่า จนกระทั่งยกเลิกไป เมื่อ พ.ศ. ๒๕๗๕

เนื้อร้องขึ้นกันกั้ยร่าย ๓ บท เป็นการให้วพระนารายณ์ พระอิศวร และพระพรหม ต่อไป กล่าวถึงการทำลายโโลกาเมืองสันกัปป (หรือ กัปป) การสร้างโลกใหม่ มีผู้พระหมลงมากินวันคืน แล้วกลับสู่พระมหาโลกไม่ได้ จึงสืบเชื้อสายกันต่อมาเป็นนุชย์ฯ ถึงบ้ำจุนัน ต่อไปเป็นการสถาปนาเช่นผู้ทรงก แต่ให้พรผู้ทรงรักภักดี

ตัวอย่างตอนให้วพระนารายณ์

โอมสิทธิสรวงศรีแกล้า แผ่นมฤตยุ เอางูเบี้นแห่น แก้วนกลันพ้ากกลันดิน
บันເອາຄຸ່ນມາຂໍ ສົ່ມສົດສືອສັງຫຼັກຮອບຮາຍີ ກົງວູວຕາຣ ອສຸຮແດງຕາງູທັກ ຖກັນຈຽນໄຍ ພ

ก่อนสัมภาษณ์

นานาเรื่องก้าวเดินก้าว
กล่าวถึงตรัววนเขดอันพลุ่ง

จักรรำจารพาเพื่อให้มี
น้ำแล้งใช้ขอดหาย

ก่อนฟันตกคับไฟที่ใหม่โลก

กล่าวถึงน้ำพ้าฟ้าฟ่องหวาน
ปลัดินดาวเดือนแย่

ดับเดือด้ำหล้า
ลมกล้าบวันไปนา

ก่อนสร้างโลกใหม่

แลเบี้ยนแผ่นเมืองอินทร์
บุนแผนแรกເອາດินดูที่

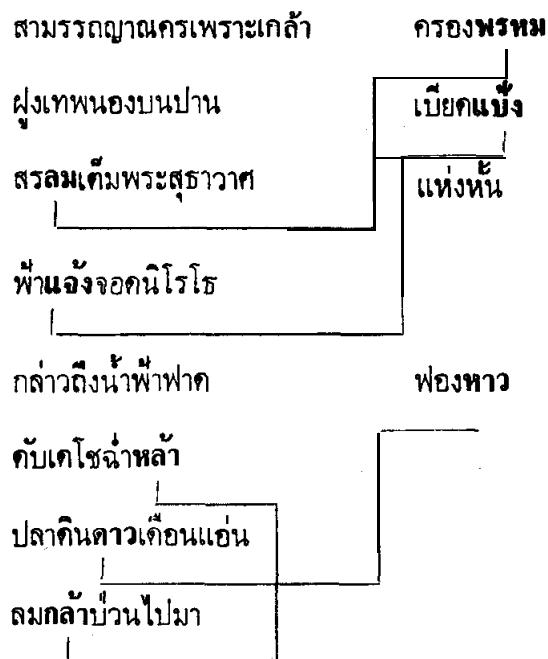
เมืองชาดาแรกดั่ง
ทุกย่างพาก่อคืน

ลิติท้องการแข่งน้ำนอกจากจะเป็นวรรณคดีเก่า มีคุณค่าโดยอย่างเดียวซึ่งมีลักษณะที่ประทศติดกับประการหนึ่ง คือจะอ่านแท้ซึ่งชัยหรือชัยชนะมาก็ได้ความและได้สมผัสเป็นอย่างดีกลอกตัวอย่าง (ให้อ่านแท้ซึ่งชัยหรือชัยชนะมา)

คำสาปแซ่บผู้กรายศ

ลงไปเบี้ยนเปลวปล่อง	อย่าอาศัยแก่น้ำจนตาย
น้ำคล่องกลอกเบี้ยนพิษ	นอนเรือนคำนaculaจนตาย
คำบีดเบี้ยนดาวรุ่น	ลืมตาหงายสูบพ้าจนตาย
พ้ากระทุ่มทับลง	ก้มหน้าลงแผ่นดินจนตาย
แลงแพ่นดินปลงเอาเชือฟ้า	ลีลองกินไฟต่างจังหวัน

ส่วนการเขียนโครงสร้าง วางรูปดังนี้
สภาพภายในหลังไฟบล็อกกัลป์ใหม่แล้ว

หลังจากสมัยพระเจ้าอยู่หงส์ไปประมาณ ๘๐ ปี ไม่ปรากฏว่ามีวรรณคดีเรื่องใดอีกบ้านเมืองมีความวุ่นวายในเรื่องการสืบราชสมบัติ พระรามกวนาราชโดยรัษของพระเจ้าอยู่หงส์ได้ขึ้นครองราชสมบัติที่ต่อมา แท้ไม่นานนักก็ถวายราชสมบัติให้ชุนหลวงพะงั่วไป พระเจ้าหงส์ล้นราชโดยรัษของชุนหลวงพะงั่วครองราชย์ต่อมา ก็กลับถูกพระรามกวนาราชซิงกลับไปอีกครั้ง พระรามกวนาราชมีพระโอรสคือ พระรามราชน พระรามราชนได้เวนราชสมบัติกลับไปให้พระอินทรราช กษัตริย์พระองค์นี้มีโอรส ๓ องค์คือ เจ้าอ้ายพระยา เจ้ายี่พระยา และเจ้าสามพระยา เจ้าอ้ายพระยา กับเจ้ายี่พระยาทำสังคมแย่งราชสมบัติกันถึงสันพระชนม์ทั้งคู่ เจ้าสามพระยาได้ครองราชสมบัติที่ต่อมา ทรงพระนามว่าพระบรมราชាឨราชที่ ๒ มีพระโอรสคือ สมเก้าพระบรมไตรโลกนาถ กัลวะได้ว่าก่อนสมเก้าพระบรมไตรโลกนาถขึ้นครองราชสมบัตินั้นได้มีกษัตริย์ท่านๆ

ແຢ່ງກັນຄອງຮາຊສມບັດຄົງ ๗ ພຣະອອງ ແລະ ຄລອດຮະຍະເວລານີ້ໄມ່ປ່າກູງວ່າມີວຽກຄົດໃດ ພຣະຄົດມາເກີດຂຶ້ນອີກຄວັງທີ່ນີ້ໃນສມັຍສມເຈົ້າພຣະບຣມໄຕຣໂລກນາດ ຮະຫວ່າງ ພ.ກ. ១៩៩១-២០៣១ ອ່າງໄຣຖືກາກທີ່ມີວຽກຄົດທີ່ເກີດໃນສມັຍສມເຈົ້າພຣະບຣມໄຕຣໂລກນາດໄດ້ນັ້ນ ຍ່ອນ ແສດງວ່າເວລາກ່ອນໜ້ານັ້ນທີ່ມີການແຕ່ງໜັນສືອກນ້ອຍໆເສນອ ຈຶ່ງເກີດຄວາມຈຳນາຍ ແກ່ເປັນທີ່ ນ່າ້ນສີຍຄາຍວ່າໄມ່ປ່າກູງຫຼັກສູນວຽກຄົດແລ້ວນັ້ນແລ້ວອ່ອຍໆ

ສມເຈົ້າພຣະບຣມໄຕຣໂລກນາດທຽບຮອງຮາຊສມບັດຄົດຢູ່ເປັນເວລານານ ບ້ານເມືອງມີຄວາມ ເຈິ່ງຢູ່ວ່າງເຮືອງ ການສັງຄາມມີແຕກຟ້າຍແໜ່ນ ອີ່ ເຊິ່ງໃໝ່ ການທີ່ເຊີ່ງໃໝ່ໃນສມັຍນັ້ນກີ່ ພຣະເຈົ້າທີ່ໂລກຮາຊ ວຽກຄົດໃນສມັຍສມເຈົ້າພຣະບຣມໄຕຣໂລກນາດທີ່ຈະກຳລ່າຍືນກີ່ ລົດຕາວຸພ່າຍ ແລະ ມາຫາສາດີກໍາທລວງ

ລົດຕາວຸພ່າຍ

ຜູ້ແຕ່ງເວົ້ອງຍວນພ່າຍນີ້ຈະທັນເປັນຜູ້ທີ່ມີຄວາມຮູ້ສູງທາງຄັ້ງການແຕ່ງກຳປະເພັນຮັນ ແລະ ຮູ້ເຮືອງທ່າງ ຖ້າເປັນອ່າງດີ ເພົະກຳລ່າວຄວາມໄດ້ລະເອີກຄລອອີ່ງກ່າວພົງຄວາມ ຈຶ່ງນ່າຈະເປັນ ພຣະມາກພັກທີ່ຫົວໜ້າຍພຣະອອງຄົງໄຕພຣະອອງຄົງທີ່ນີ້ ໃນຮະຍະເວລາໄກລ້າເຄີຍກັບແຜ່ນຄືນພຣະບຣມໄຕຣໂລກນາດ ທີ່ຈຳກັດວັນໄວ້ເຊັ່ນນີ້ເພື່ອການທີ່ກົມາສມັຍນັ້ນຍັງຍູ້ໃນວັງແກບມັກຈະເປັນເຈົ້າຍ ແລະ ຊັ້ນຊັ້ນສູງເກຳນັ້ນທີ່ສາມາດແຕ່ງໜັນສື້ໄດ້ທີ່ ແກ່ຍືນຍັນໄດ້ຍ່າງໜັນກີ່ ໄນໄວ້ສມເຈົ້າພຣະບຣມໄຕຣໂລກນາດທຽບພຣະຊາດນິພນ້ອງ ເພົະມີຂ້ອຄວາມກ່າວສຣເສຣູພຣະເກີຍຮົກຄຸນຂອງ ສມເຈົ້າພຣະບຣມໄຕຣໂລກນາດວ່າທຽບພຣະເກີຍຮົກຄຸນຍິ່ງນັກ ຕ່ອໄຫ້ເປັນແຫວາກີ່ຄົງສຣເສຣູໄດ້ໄວ່ ການຄົວນ່າ ສມເຈົ້າກົມພຣະຍາດໍາຮ່າງ ພຣະສັນນິຍສູນວ່າອາຈະແກ່ງໃນສມັຍສມເຈົ້າພຣະວາມາຮົບທີ່ ໨ ພຣະວາງໂລຮສຂອງສມເຈົ້າພຣະບຣມໄຕຣໂລກນາດ ຜູ້ທີ່ແຕ່ງກີ່ຈະທັນເປັນຜູ້ທີ່ອ່ອຍໆໄກລ້ືອືກັບ ແຫຼຸກຮົມກ້ວຍຈຶ່ງຮູ້ຮາຍລະເອີກທ່າງ ພຣະເຫຼຸກຮົມໃນເວລານັ້ນນັກ

ລັກຊະນະການແຕ່ງເປັນລົດຕາວຸພ່າຍນີ້ ៦០ ວຣຄ (ເປັນຮ່າຍຄົນ) ຮ່າຍໃນຮະຫວ່າງເຮືອງ ຍືກ ១០ ວຣຄ (ເປັນຮ່າຍສຸກາພ) ຮວມເປັນ ៧០ ວຣຄ ຮວມກັບໂຄລົງຄົນນາທກຸງໝຽບອີກ ២៥៤ ໂຄລົງ (ເປັນໂຄລົງຂອງພຣະຍາຕັງຄູມືນາລເຕັ້ງຊ່ອມ ២ ໂຄລົງ) ຜູ້ແຕ່ງທັນມີຄວາມສາມາດມາກ ຈຶ່ງແຕ່ງຄືລິກໄດ້ຍາວມາເຊັ່ນນີ້ ເພົະໂຄລົງຄົນນາທກຸງໝຽບຮັນນັ້ນຈະທັນມີສົມຜັສສອຄົມລັອງທ່ອນ່າງ ກັນທັງແຕ່ບ່າທເຮົາຈົນບ່າທ້າຍ ເປັນທີ່ນ່າປະຫລາກທີ່ວ່ານັບແຕ່ເວລາທີ່ແຕ່ງໜັນສື້ເວົ້ອງນີ້ຈີນ

กระทั้งถึงน้ำจุบันหนังสือของเราเสียหายไปมาก แท้ลิเกิลวันพ่ายกลับอยู่ก่อนครบสมบูรณ์ เก็บฉบับ (นอกจาก ๒ โคลงที่พระยาตรังศ์ฯ แห่ง) จึงสมถอยคำขอธิษฐานของผู้แห่งกาน โคลงที่ว่า

สารสยามภาคพื้นดิน	กลกานท์ น้ำดี
กือคุ่มมาลาสวาร์ค	น้อช้อย
เบญญาพิศาลแสดง	เดือนเกียรติ พระดี
กือคุ่มไหนแสร้งร้อย	กังกละ
เบ็นสร้อยสิภพัน	อุปวน
ไสรมสรวงศิรชิรังค์	เวียไว
ลงคงคุ้มลีป้า	ยืนโยก
พายແຜ่นคินพ้าไหນ	อย่าหมาย

ลิเกิลวันพ่ายกล่าวถึงการบรรยายว่างไทยกับเชียงใหม่ เป็นลิเกิลเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ตามพระราชพงศาวดารกต้าวว่า พระยาอุทธิษฐ์ราชเจ้าเมือง เชียง (สوارคโลก) เอาใจออกห่างจากสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถไปเข้ากับพระเจ้า ศิโลกราช ทางเชียงใหม่จึงยกพัมพ์ชัยนาทและหัวเมืองฝ่ายเหนือ ใน พ.ศ. ๒๐๐๕ สมเด็จ พระบรมไตรโลกนาถจึงเด็จฯ ไปประทับอยู่ที่พิษณุโลกเพื่อคุ้มครองหัวเมืองเหนือให้ได้ใกล้ชิดยิ่ง ขึ้น ต่อมาพระเจ้าศิโลกราชมีพระสถิติวิปลาส สั่งให้ประหารหมื่นดังนคร ทำให้นางเมือง ชาญามมื่นดังนคร ขาดศีรษะ มีหนังสือมาขอสวามิภักดิ์ท่อสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สม- เด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงเห็นเป็นโอกาส จึงยกไปคือเชียงใหม่ในปี พ.ศ. ๒๐๑๗ เมื่อ ได้ชัยชนะ ชาวไทยก็พาภันช์ชื่นชมดีเป็นเรื่องการบูรพาทุกเชิง จึงมีผู้แห่งลิเกิลวันพ่าย ขึ้นเป็นการแสดงความยินดีในชัยชนะครั้งนั้น

เนื้อเรื่องยวนพ่ายแบ่งออกเป็นตอน ๑๒ ตอน ดังนี้

๑. สรรเสริญพระเกียรติสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

๒. เล่าพระราชประวัติแห่งประเทศไทย คราวพระราชบูดายกทัพไปคือเชียง

๓. การศึกษา

๔. พระราชกรณียกิจทางศาสนา เช่น การอุทกนวช ๑ พรรยา การนิมนต์พระสงฆ์มาจากลังกา พระราชโกรส (บรมราชากิจ) เสด็จไปลังกาเพื่อนิมนต์พระสงฆ์มาในงานพิธีทรงผนวช เป็นต้น

๕. การชาลในเชียงใหม่ หมื่นกั้งนครคุกแห่งกา呀

๖. สรรเสริญพระเกี้ยรติอีกวรรณะ

ผู้แต่งห้องการที่จะอยู่พระเกี้ยรติจึงแต่งตอนสรรเสริญไว้มาก เป็นที่ยกย่องว่าผู้แต่งแต่งได้ดีสามารถใช้ศัพท์สอนสกุลแปลงได้ถูกต้อง แสดงว่ามีความรู้ทางอักษรศาสตร์渊博 ได้บอกชื่อผู้แต่งและเวลาที่แต่งไว้ แต่สันนิษฐานว่าแต่งไกลเคียงกับระยะเวลาที่รับได้ชัยชนะครั้งนั้น

มหาชาติคำหลวง

มหาชาติคำหลวงเป็นวรรณคดีที่แต่งในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เมื่อ พ.ศ. ๒๐๙๕ ในระหว่างที่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถไปประทับอยู่ที่พิษณุโลกครั้งนั้น ได้มีการสร้างวัดพระคริมหาราช นิการคลองวัดและแต่งมหาชาติคำหลวงขึ้น คั้งความที่ปรากฏอยู่ในพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐฯ “ศักราช ๘๔๔ ขالศก ท่านให้เล่นการนหารสพ ๑๕ วัน ฉลองวัดพระคริมหาราชแล้วทรงนิพนธ์มหาชาติคำหลวงฉบับบิบูรณ์” คำว่า ทรงพระราชนิพนธ์นั้น หมายความว่าพระมหาชนกทรงเป็นประมุขในการแต่ง มีการประชุมราชนักกิจและพระภรรษีให้ญี่ปุ่นช่วยกันแต่ง แล้วนำมาร่อนในที่ประชุม ที่ไม่ได้ทรงทักท้วงแก้ไข จนเป็นที่พอยพระทัยแล้วจึงทรงให้ประดิษฐ์คำสาดเป็นทำนองสาดให้อุบลาก อุบลสิกาฟัง

คำว่าคำหลวงนี้ ที่omaได้มีผู้นำมาใช้อึก เช่น นันโภปันธสุตรคำหลวง พระนลคำหลวง ฯลฯ พจนานุกรมให้ความหมายว่า เป็นบทพระราชนิพนธ์ของพระเจ้าแผ่นดิน แต่ปรากฏว่าถึงจะมิใช่พระราชนิพนธ์ของพระเจ้าแผ่นดินก็เรียกว่าคำหลวงได้ เช่น นันโภปันธสุตรคำหลวง และมลักษคำหลวง ของเจ้าพ่อธรรมธิเบศร์ (เจ้าพักกุ้ง) นอกจากพจนานุกรมยังอธิบายว่า หมายถึงบทร้อยกรองมีลักษณะการแต่งครบถ้วน ก้าวยก กลอน

โคลง ฉันท์ ร่าย แต่นั่นゴปนันทสุกรคำหลวง แห่งเบ็นร่ายยาเท่านั้น ไม่ถูกต้องลักษณะ
คำหลุงคำคำอธิบายนัก อีกเป็นที่เข้าใจกันว่า คำว่าคำหลุงหมายถึงบาร้อยกรองที่
แห่งแล้วใช้สุกดเข้าทำหนองหลังก็ได้ อีกความหมายหนึ่ง คำหลุงจะมีความหมายรวมทั้งสั้น
๓ ประการ ดังกล่าวนี้

เรื่องพมหาชน คือเรื่องมหาเวสสันดรชาติ ซึ่งเดิมเป็นภาษาบาลี แห่งเบ็น^๑
ฉันท์ปัญญาตัวแป้งเป็น ๓ กัณฑ์ ประกอบด้วยคากา พันคากา (ฉันท์บทหนึ่งเรียกว่า-
คากาหนึ่ง) จึงเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า คากาพัน อันเป็นชื่อเฉพาะของชาดกเรื่องนี้เท่านั้น
บางทีมีผู้เรียกว่า มหาชาติ อีกคำว่า หมายถึงชาติที่ยังในอยู่และพระชาติสุดท้าย ของพระโพธิ-
ธัตว์ เมื่อครั้งเสียกรุงครั้งที่ ๒ เรื่องนี้หายไป ๖ กัณฑ์ จึงมีการเรียบเรียงขึ้นใหม่ในสมัย
รัตนโกสินทร์ (พ.ศ. ๒๓๕๗) รัชกาลที่ ๒ ทรงแต่งกัณฑ์มัธรี เป็นคัน กัณฑ์ที่หายไป ๖
กัณฑ์ นั้นได้แก่ หิมพานท์ ทานกัณฑ์ จุลพน มัธรี สักกิบรรพ และฤกษ์ทริย์ การ
แห่งช่องแคมนั้นนับว่าทำได้คึกมาก ใช้สำนวนภาษาเก่ากลมกลืนกับสำนวนเดิมเป็นอย่างดี
ไม่เป็นของใหม่แทรกอยู่

ลิลิตพะลด

ลิลิตพะลดเป็นวรรณคดีที่ไฟเราะจับใจ เป็นกิมมิกน้ำข้านาแlect มีผู้นำเอา
เรื่องพะลดไปແගေນเบທະครတဲ့ อีกหลายท่าน ทำให้เรื่องพะลดแพร่หลายมากขึ้น
เช่น กรมพระราชวังบวรฯ มหาศักดิพลเสพ (ในสมัยรัชกาลที่ ๓) เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์-
วิวัฒน์ พระเจ้าบรมวงศ์เชื้อ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ (ในรัชกาลที่ ๕) เป็นเห็น พระ
ลดเป็นวรรณคดีที่จับใจคนทั่วไป ประกอบด้วยเนื้อเรื่องอันกินใจ และศิลปะการเรียบเรียง
ถ้อยคำอันประณีตไฟเราะ มีบทบรรยาย และพรรณนาถึงความงาม และความรู้สึกอิกลึกซึ้ง
ของอารมณ์ทั่ว ๆ เช่น ความรัก ความหลง ความเศร้าโศก ความของอาใจล้าหาญ อัน
เป็นพื้นอารมณ์ ความรู้สึกของมนุษย์ปุดุชนทั่วไป จึงเข้าถึงอารมณ์และจิตใจของผู้อ่าน
ทำให้บังเกิดความซาบซึ้ง และกระหนกในอารมณ์เหล่านั้นอย่างแท้จริง วรรณคดีส่วนมาก
ตกสินเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ ยกย่อว่าลิลิตพะลดเป็นยอดในกระบวนการลิลิต ทั้งหลาย
พระเจ้าบรมวงศ์เชื้อ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงพิจารณาลิลิตพะลดเปรียบเทียบ

กับลิสิกยานพ่าย และ ลิสิกะลงพ่าย แล้วประทานอธิบายเหตุที่ยกย่องลิสิกพระลดวยอค
เยี่ยมเป็นใจความโดยสรุปว่า ลิสิกพระลด็อก็โดยสำนวนโวหารการแต่ง และได้เปรียบลิสิก
อีก ๒ เรื่องนั้น ในด้านเนื้อร้อง อีกด้วย เพราะลิสิกพระลดูเป็นเรื่องปัมป์ปราเกียวกับ
ความรัก ผู้แต่งจะพรอนนาให้จบใจย่างไรก็ได้ ไม่เหมือนยวนพ่ายและกะเตงพ่ายซึ่งเป็น
เรื่องพงศาวดาร มีเนื้อร้องอันเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์บังคับอยู่ จะแต่งให้หูฯ
ออกไปนอกเรื่องไม่ได้

ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับผู้แต่งและระยะเวลาที่แต่ง

ได้มีผู้สนใจศึกษาค้นคว้าหาหลักฐานเกี่ยวกับผู้แต่งและระยะเวลาที่แต่งลิสิกพระลดู
อยู่เสมอ · แต่ก็ยังไม่เป็นที่ชัดเจนไปแน่นอนว่าผู้ใดแต่ง และแต่งในสมัยใด ท่านผู้วินิจฉัย
เหล่านี้ได้ให้เหตุผล ประกอบด้วยหลักฐานต่าง ๆ และให้ความเห็นไปต่าง ๆ กัน บาง
ท่านกล่าวว่า แต่งสมัยสมเด็จพระนารายณ์ฯ บางท่านว่าแต่งสมัยสมเด็จพระบรมไรา-
โภคนาถ ทั้งหมกนเป็นข้อสันนิษฐาน และการหาหลักฐานแวดล้อมประกอบข้อสันนิษฐาน
เหล่านั้นเท่านั้น ยังไม่มียุติเห็นพ้องร่วมกันว่า ผู้ใดแต่งลิสิกพระลดู และแต่งในสมัยใด
แน่นอน

ในชั้นเดียวเข้าใจกันว่า ลิสิกพระลดูแต่งสมัยสมเด็จพระนารายณ์ฯ และกีผู้แต่ง
คือ พระมหาราชครู เชื้อกันเช่นนี้อยู่ระยะเวลานึง เช่น คุณพุ่มกวัผู้หญิงสมัยรัชกาลที่ ๓
และที่ ๔ ได้กล่าวไว้ในเพลงยาว พระยาปริยติธรรมชาตากาผู้แต่งคำน้ำกรีปราชญ์ก็มีความ
เห็นว่าแต่งสมัยสมเด็จพระนารายณ์ฯ เหมือนกัน แต่ในสมัยหลังมา สมเด็จกรมพระยาดำรงฯ
ทรงมีพระดำริว่า ลิสิกพระลดูเป็นเรื่องเก่า น่าจะแต่งก่อนสมัยสมเด็จพระนารายณ์ฯ คน
ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ฯ รู้จักและนับถือลิสิกพระลดูว่าเป็นเรื่องแต่งดี เมื่อพระไหร-
ชิบคีวีในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ฯ แต่งหนังสือจินดามณี ก็ยังยกเอาโคลง “เสียงลือเสียง
เล่าอ้าง อันໄค พិເຍ” ในลิสิกพระลดูมาเป็นโคลงครู เป็นคัวอย่างการเขียนโคลงสีสุภาพที่
ถูกท้องคณะกำหนด แสดงเมื่อพระศรีมหาสดุด ก็ออกท่านหนึ่งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ฯ
เขียนกារพย์ห่อโคลง ก็ยังกล่าวถึงเรื่องพระลดูไว้เหมือนกัน ข้อความนั้นมีว่า

“กลกออลอรานรั้ง	เมืองนา
บสู่อย่างสา	หนึ่งน้อย
ทำอกรสุกเส้นหา	สองราย
เขายิ่งสังสรรพร้อย	ร่วงเร้าเสียสกนธ์”

ข้อความเหล่านี้พอเป็นเครื่องแสดงว่าในสมัยนั้นรักเรื่องพระลօกันแล้วเป็นอย่างดี จึงได้นำมากล่าวถึงกันในฐานะเป็นเรื่องที่รักน้อยแล้วห้ามไป

อนึ่งถ้าวรรณคดีฉบับนี้เขียนขึ้นในสมัยสมเด็จพระนราภิญ ฯ จริงแล้ว ก็น่าจะทราบกันแน่นอนไม่ต้องสันนิษฐานกันอีก เพราะวรรณคดีสมัยสมเด็จพระนราภิญ ฯ ทุกฉบับมีชื่อผู้แต่งแน่นอน และถ้าจะว่าถึงลักษณะการแต่งที่นิยมเล่นกันเป็นสมัยๆ แล้ว สมัยสมเด็จพระนราภิญ ฯ นิยมเขียนโคลงสีและฉันท์กันมาก แท้ไม่มีเรื่องประเกลลิท ส่วนการแต่งทำนองลิลิตนั้น มีอยู่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนก่อนก่อตั้งสมัยสมเด็จพระนราภิญ ฯ ขึ้นไปได้แก่ ลิลิตโองการแข็งห้า ลิลิตหวานพ่าย เหล่านี้ล้วนเป็นเหตุผลที่ทำให้ผู้รู้นำมาร้องว่า ลิลิตพระลօนน่าจะเป็นวรรณคดีในสมัยเก่าก่อนสมัยพระนราภิญ ฯ

ท่อมากระหาราจาย หม่องราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิกุล ได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องพระลօ แล้วให้คำอธิบายที่ประกอบด้วยเหตุผลน่าสนใจอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเรื่องผู้แต่ง และระยะเวลาที่แต่งลิลิตพระลօ ขอยกคำอธิบายชี้แจงบางข้อของหม่องราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิกุล ตามที่ปรากฏในวารสารสมาคมกันควาวิชา ประเทศไทย ฉบับที่ ๓ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๘ มากล่าวกันนี้ คือ

เรื่องพระลօเป็นเรื่องแต่งในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนที่นั้น เป็นเรื่องสำนวนเก่ารุ่นราชราวดียกับภาษาชาติคำนลวง โคลงกำศรลกรีปราชญ์ หวานพ่าย และ หวานมาส เนื้อเรื่องเป็นนิทานปรัมปราของไทยโบราณทางเหนือ และเข้าใจว่าเป็นเรื่องจริง โดยอ้างหลักฐานหนังสือไทยโบราณสายล้านช้าง และพงศาวดารโยนก กล่าวว่าพระลօเป็นคนในสมัยเดียวกับท้าวอุ่งหรือเจ่อง* (เรื่องท้าวอุ่งหรือเจ่อง ฉบับกรมศิลปากร พ.ศ. ๒๕๖๘

* เรื่องท้าวอุ่งหรือเจ่อง หรือแคนลอนนี้ พระชาติ ลีรัวพันนางริน “สมมุติฐานเกี่ยวกับฉันและยศสมมัชพระลօ” วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ ๒๕๖๓ (ก.ศ.-ส.ศ.-ก.ย.) กกล่าวว่าพ่อขุนเมืองรายเป็นหนาหนุนเจ่อง และลงความเห็นว่า พระลօครองเวียงกาหลงระหว่าง พ.ศ. ๑๗๐๐-๑๗๐๐

หน้า ๓๙๔) เรื่องรวมตามลิลิตพระลօเกิกขື້ນในระยะໄຕຮະຫົນປະມາດ ທ.ກ. ១៦១៦-
១៦៣៣ ພລັກສູນທີ່ນຳມາອ້າງວ່າລິລືກພຣະລອແຕ່ງໃນສັນຍາກຸງກົງຢູ່ຫາກອນທັນມືກັ້ນໆ ຄື

១. ເຫດຜູດດໍານາກາຢາ ພຣະລອມີກາຢາໄກລ໌ໄປໜ້າສັນຍາສຸໂຂ້ມາກກວ່າຈະເໝືອນ
ສັນຍາກຸງກົງຢູ່ຫາກູ້ຄູ້ຫັ້ງ ຄໍານາງຄໍາ ເຊັ່ນ ຫື່ນແລ ແວນ ອຣແດງ ຂ້າເຕິກ້າເສື່ອ ເພື່ອ
ຈົບຄໍ່າ ເຈົ້າ ເຫັນເປັນກົວຍ່າງຂອງຄໍາຮຸ່ນເກົ່າ ພບໃນຫລັກທິຈາ ມາຫາຕົກ່າລວງ ແລະ
ຍວນພ່າຍ ມັນສື່ອແຕ່ງໃນສັນຍາພຣະນາຮາຍ໌ ເຊັ່ນ ສມຸກຮໂມໜ້າ ທີ່ວ້ອ ອິນຸຖານ ໄນມີຄໍາເຊັ່ນໆ

២. ເຫດຜູດດໍານປະເພນ໌ ປຣາກງົງວ່າພຣະພຂອງສາມກັນກົງກົງກົງກົງກົງກົງ
ພຣະເພືອນ ແລະພຣະແພງ ບຽງຈຸໄວ້ໃນໂລງທອງ ເຂົ້າໃຈວ່າເປັນປະເພນ໌ເຄີມຂອງເຮົາ ແລະການ
ປະວິກາສົກ່ຽວົງກົງກົງກົງກົງກົງກົງກົງກົງກົງກົງກົງກົງກົງກົງກົງກົງກົງກົງກົງ
ກາກທີ່ ៤ ບັນດາ ១៩០ ແລະ ວາລສາຮສາມາຄນ ເລີ່ມ ៣២ ຕອນ ២ ຖຸລາຄານ ດ.ກ. ១៩៤០ ບັນດາ
៥៥) ຖັນແຕ່ສັນຍາພຣະເຂກທິກຣດ ໂປຣເກົ່າ ບໍ່ໄຟບຽງຈຸພຣະບ່ານຄົມພຣະນາກວາໃນພຣະໂກສ
ຄັ້ງລິລືກພຣະລອແຕ່ງສັນຍາພຣະນາຮາຍ໌ ຈົງ ພຣະພສາມກັນກົງກົງກົງກົງກົງກົງກົງ
ເນີນແກ່ນທີ່ຈະບຽງຈຸໂລງທອງ ເພຣະຊັກສັນຍາພຣະນາຮາຍ໌ເປັນເວລາກາຍຫຼັງພຣະເຂກທິກຣດ
ປະມາດ ៦០ ປີ (ວຽກຄົກືໃນສັນຍາຫັ້ງ ເຊັ່ນ ອິເຫາ ອັກກາຂອງອິເຫາເຂົ້າໄກສ ທັງທີ່ໄດ້
ເປັນເຮືອງຂອງໄທຢ)

៣. ເຫດຜູດດໍານນັ້ນຫລັກໝ່ານ໌ ປຣາກງົງວ່າຮ່າຍແລະໂຄລົງໃນລິລືກພຣະລອມີລັກໝ່ານ
ເຈື່ອປັນ ຄືມີຮ່າຍໃນຮາດ ແລະໂຄລົງດັ່ງປັນຍຸ່ດ້ວຍ ຈຶ່ງເປັນຂ້ອງຈານໃຫ້ຄືກວ່າ ໂຄລົງດັ່ງ ຮ່າຍ
ໃນຮາດນັ້ນມີອູ້ກ່ອນ ສ່ວນການເຊີ່ນໂຄລົງສຸກາພັນນັ້ນເປັນຂ້ອງນາທີ່ຫັ້ງ ທ່ານອງວ່າແຕ່ງໄປ ທ່າງ
ແລ້ວໄດ້ລັກໝ່ານະການແຕ່ງທີ່ໄຟເຮົາກວ່າຂອງເຄີມເຂົ້າ ລິລືກພຣະລອມີເປັນຫວ່າລັກໝ່ານ
ກາລາຍຈາກໂຄລົງດັ່ງນັ້ນມາເປັນໂຄລົງສຸກາພ ແລະກາລາຍຍັງໄຟສູ້ສົນທິກິນກັ້ນ ແຕ່ໃນສັນຍາພຣະນາຮາຍ໌
ນັ້ນໂຄລົງສຸກາພເປັນໂຄລົງທີ່ເລີ່ມກັນແພ່ວໜ້າແລ້ວ ແລະມີລັກໝ່ານະໂຄລົງສຸກາພທີ່ສົມບູນຮົນອົກ
ດ້ວຍ ສ່ວນໃນລິລືກພຣະລອຈະພບເສນວ່າ ໃຊ້ໂຄງໃນຄຳທີ່ ៥-៥ ຂອງວຽກທັນ ພັນເປັນລັກໝ່ານະ
ໂຄລົງທັນວິວິທີມາສີ ຈຶ່ງເປັນແກ່ງໜ້າໃຫ້ເຫັນອົກປະກາດນີ້ວ່າ ລິລືກພຣະລອມີລັກໝ່ານະການແຕ່ງ
ເກົ່າແກ່ກວ່າວຽກຄົກືສັນຍາພຣະນາຮາຍ໌ ຖ້າ

๔. เหตุผลทางด้านประวัติศาสตร์ และเหตุการณ์ของระยะเวลาในนี้ ข้อความเริ่มเรื่องพระลอกกล่าวไว้ในร่ายนำเรื่องว่า “ฝ่ายข้างยวนแพ้พ่าย ฝ่ายข้างดาวประลัย ฝ่ายข้างไทยเชย์” เป็นการแสดงถึงสิ่งความหวัง/grung khrioy/yu thay กับланนาไทย ซึ่งฝ่ายล้านนาไทยเป็นฝ่ายแพ้ ส่วนส่วนกับพงศาวดารได้ความว่า ไทยกรุงศรีอยุธยาบันกับไทยล้านนาในสมัยพระเจ้าบรมไโภโภกนาถทรงกับเรื่องยวนพ่าย ข้อความในลิลิตพระลอมมีกล่าวว่าเช่นนี้ เพื่อ “ถวายบำเพ็ญให้ ธรรมผู้มีบุญ” จึงน่าจะนับเป็นหนังสือประเกทเนื่องพระเกียรติ พระบรมไโภโภกนาถเข้ากับยวนพ่าย

ยังมีโคลงที่ ๖๑๘ กล่าวถึงพระศรีสวร峰值ญ์ พระพุทธชูปองค์ใหญ่สูง ๔ วา หุ้มคัวท้องคำหนัก ๒๐๓๙ บาท (๒๖๖ ชั่ง) หล่อเมื่อ พ.ศ. ๒๐๔๓ ในรัชกาลพระรามา ชิงดีที่ ๒ ข้อความในโคลงนั้นมีว่า

“ส่องมาเรียนดูก็ไม้
พระนาทสร้อยสวร峰值ญ์
ถวายชูปเทียนทองให้ไว้
หนังรำ”

การกล่าวถึงพระศรีสวร峰值ญ์เช่นนี้ เป็นเครื่องแสดงว่ากษัตริย์แห่งอคอมมิได้ที่จะเอาเหตุการณ์สำคัญอันเป็นเรื่องที่น่าเดินของระยะเวลาของตนไว้ในบทประพันธ์ที่แต่ง พระพุทธชูปองค์นี้ เป็นพระพุทธชูปองค์ที่สุด ย่อมเป็นธรรมชาติที่คนในสมัยนั้นจะชื่นชมยินดี และถือเป็นเหตุการณ์สำคัญของระยะเวลาในนี้ จึงเป็นอีกประการหนึ่งที่ทำให้สันนิษฐานว่า พระลอมเป็นวรรณคดีในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกัน ใกล้ ๆ เวลาสร้างพระพุทธชูปองค์นี้

๕. พิจารณาคำว่า “มหาราช” และ “เยาวราช” ตามโคลงข้างท้ายที่ว่า “จบเสร็จมหาราชนเจ้า นิพนธ์” และ “จบเสร็จเยาวราชเจ้า บรรจง” ขอขยายความตามที่สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงฯ ประทานความเห็นเอาไว้ในเรื่องนี้ว่า “มหาราชนเจ้านิพนธ์” นั้นหมายความว่า พระเจ้าแผ่นดินทรงแต่ง แต่อีกบทหนึ่ง “เยาวราชเจ้าบรรจง” นั้นหมายความว่า พระราชนบุตรของพระเจ้าแผ่นดินทรงแต่ง สันนิษฐานว่าผู้แต่งลิลิตพระลอมนั้น เมื่อแต่งยังเป็นพระราชโอรสและท่อนมาได้รับราชการเป็นพระเจ้าแผ่นดิน และโคลง ๒ บท นี้เป็นของแต่งเพิ่มขึ้นภายหลัง เดิมเห็นจะเรียนเอาไว้ในหนังสือลิลิตพระลอมในการกรังค์ให้ครังหนึ่ง จึงได้รวมเขียนไว้ในฉบับชั่รณะใหม่กับย โคลง ๒ โคลงนี้ก็เลยถืออยู่ ส่วนศาสตราจารย์ ม.ร.ว. สุนนชาติ สวัสดิกุล ให้ข้อคิดเห็นว่าถ้าโคลง ๒ โคลงนี้มิได้เป็นการ

แท่งเสริมขึ้นทีหลังแล้ว ก็อาจหาหลักฐานได้ว่า Maharajah นี้คือพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใด และพระเยาวราช คือเจ้านายองค์ไหนที่ทำงานร่วมกับกันได้ด้วยความสนใจเส้นทาง ที่อ้างว่า Maharajah คือพระนารายณ์ฯ และพระเยาวราชเป็นเจ้าพ่อภัยศนัท น่าจะเป็นไปไม่ได้ เพราะสองพระองค์นี้ไม่สบอขณาสัยกันพอที่จะร่วมงานด้วยกันได้ จึงควรเป็น Maharajah กับเยาวราชคู่อื่น แต่คู่ที่เหมาะสมคือเหตุผลที่สุด คือสมเด็จพระรามธิบดีที่ ๒ คือ Maharajah เจ้าผู้ทรงเท่ง และพระเยาวราชผู้ค้าขายนลิท คือสมเด็จพระบรมราชาที่ ๔ หรือสมเด็จพระบรมราชาหน่อพุทธงกู

ด้วยหลักฐานทั้งๆ ทั้งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พอจะสรุปข้อคิดเห็นจากการสอบสวนการแท่งลิทิกพระล้อของกาสตราหารย์ M.R.W. สมนชาติ สวัสดิกุล ว่า ลิทิกพระล้อเขียนขึ้นก่อนสมัยพระนารายณ์ และผู้แท่งลิทิกพระล้อคือ สมเด็จพระรามธิบดีที่ ๒ ซึ่งครองราชสมบัตรห่วง พ.ศ. ๒๐๓๔-๒๐๗๒ ส่วนพระเยาวราชผู้ค้าขายนลิท ผู้เป็นพระราชนอรรถ

ยังมีผู้ศึกษาค้นคว้าทางวรรณคดีอีกหลายท่าน ที่มีความเห็นแตกต่างออกไปจากนี้ เช่นเรื่อง “คำวินจันยเรื่องพระล้อนลิท” พิมพ์ในสมาคมวรรณคดี ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๕ วันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๔ “แนวทางการอ่านวรรณคดี” ของพระราเวญพิสู พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔

ข้อคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับเรื่องพระล้อ

เรื่องพระล้อเป็นเรื่องแท่งคือย่างวิเศษ ทั้งเนื้อเรื่อง กระบวนการ และถ้อยคำ เป็นเรื่องความรักที่บ่งลงด้วยความเกร้าด้วยการสัมภาษณ์ของคู่สาวก เรื่องพระล้อจัดอยู่ในประเภทคุณภาระ คือรถที่เกี่ยวกับความรัก ความรักในเรื่องพระล้อมีหลายประเภท เช่น ความรักระหว่างแม่กับลูก หญิงกับชาย เจ้ากับข้า เป็นทัน และความรักแต่ละประเภทนั้น มีความสำคัญไม่ได้ยิ่งหย่อนกว่ากัน คือกว่าได้แสดงให้เห็นว่าความรักความหลงมีอำนาจใหญ่หลวง พันวิสัยที่จะหลีกหนีได้ ถึงกับยอมสละทุกอย่างเพื่อให้สมประสงค์ในเรื่องความรัก และในขณะเดียวกัน ก็ได้แสดงถึงความรักอันอ่อนหวานเล็กซึ้งของแม่ที่ต่อสู้ ถึงกับยอม

สละทุกอย่าง เพื่อความสุขของลูกเห็นอกัน ยังมีความรักระหว่างชาวกันเจ้าถึงกับยอมสละชีวิตรู้เป็นราชพลกั้ยความเห็นใจ เพราะฉะนั้นจึงอาจกล่าวว่า ความรักระหว่างบุคคลต่าง ๆ ทุกประเภทในเรื่องพระลอดล้วนเป็นอิทธิพลยังไห่รุ่นแรงอยู่เห็นอการคำนินชีวิตร่องบุคคล มีอำนาจจิตร์ชีวิตร่องบุคคลสำคัญในเรื่องแท่จะคน ๆ

เรื่องพระลอดยังวิเศษยังในการสร้างอารมณ์ของผู้อ่านทุกคัน ถังเช่นในคัน ความรักกังกล่าวนแล้ว ยังมีความหลง ความภักดี ความโศกเศร้า ชักดิยามานะ ความเกียดแค้น พยาบาท ความมึน้ำใจเป็นนักกีฬา ความกล้าหาญของอาชาเหล่านี้ปรากฏในเรื่องพระลอดล้วนเป็นอารมณ์ที่รุนแรง ผู้นิพนธ์มีศิลปะในการพรรณนาถึงอารมณ์เหล่านี้ให้ชัดเจนแจ่มแจ้ง นับว่า ดีเกินในการแสดงอารมณ์ท่า่ง ๆ และยังสร้างอารมณ์ร่วมระหว่างผู้แต่งกับผู้อ่านอีกด้วย ที่เป็น เช่นนี้เพราะว่า ผู้แต่งยังยึดเอาคิลเลสประจำสันคานมนุษย์ทัวไปเป็นหลัก มนุษย์เรานั้นย่อมมีความรัก ความหลง ความโกรธ ความเกลียดประจำใจอยู่ไม่นากก็น้อยเห็นอกันบุคคลในเรื่องพระลอด จึงทำให้เรารู้สึกว่าบุคคลในเรื่องพระลอนนี้มีก้าวนจริง ๆ ไม่เป็นเรื่องแต่งขึ้น เรายากจะพบบุคคลเช่นนี้ได้ในชีวิตรุกวันนี้ของเรา เช่นคนที่รักลูกอย่างพระนางบุญเหลือ คนที่หลงใหลความรักใหม่จนลืมความรักเก่าอย่างพระลอด คนอย่างพระเพื่อนพระแห่งชั่งพยาามให้ความรักสมประณานไม่ว่าจะได้โดยวิธีใด และคนใจนักลงอย่างพระพิชัยพิชัยกุร เป็นกัน

ลิลิพระลอดเป็นเรื่องไฟเราะจับใจคนทั้งหลาย เป็นแบบอย่างของการเขียนใน สมัยหลังมา โคลงกรุ๊กโคลง “เสียงลือเสียงเล่าอ้าง” เป็นที่รู้จักของคนมากที่โบราณ จนทุกวันนี้ ในลิลิทະลงพ้ายกมีหลายตอนที่คล้ายคลึงกับพระลอด แสดงว่าแม่สมเกื้อพระ มหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตร์ในรัตน ชีคงเป็นกวีเอกที่ยังทรงนับถือเรื่องพระลอด ลิลิพระลอดประกอบกับสุนทรียภาพทั้งในคันการเรียนเร็งถ้อยคำให้เกิดเสียงเสนาะ ในคัน ความหมายคำประพันธ์ในแบคิกทางปรัชญาชีวิค มีกีไวหารอันดูดีในไฟเราะกั้ยความ

เปรียบเทียบทำนองอุปมาอุปนัยด้วยวิธีพรรณนา นออกาณ์พระลอยัง ให้ประโภชน์ประยุกต์อึกมากมาย เช่นในเรื่องเกี่ยวกับคติธรรม ชนบธรรมเนียมประเพศ ความเชื่อถือ คตินิยม และอุคุณคติของคนในสมัยก่อน และยังเป็นหลักฐานในค้านภาษา ประวัติศาสตร์และโบราณคติอีกด้วย

สรุป-เปรียบเทียบวรรณคดีสมัยสุโขทัย กับ สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น

สุโนทัย พ.ศ. ๑๘๐๐-๑๙๒๐

เวลา - ๑๗๐ ปี

วรรณคดี - ๕ เรื่อง

เข้าใจว่าเป็นเรื่องที่แต่งในสมัยสุโขทัยจริง เพียงใดเรื่อง กือ ศิลารักษ์ กองพ่อชุมรามคำแหงมหาราช กับ ศิลารักษ์ของพญาลีไท และไกรภูมิพะร่วง และเข้าใจว่าไม่ได้แต่งในสมัยสุโขทัย ๒ เรื่องกือ สุภามิพะร่วง กับ นางนพมาศ

ลักษณะการแต่ง เป็นเร้อยแก้วทั้ง ๓ เรื่อง

ผู้แต่ง เนอเรอง - เป็นเบ็นทึกเหตุการณ์ และ กำ泣นา

อยุธยาตอนต้น พ.ศ. ๑๘๗๗-๑๙๐๗

เวลา - ๑๗๘ ปี (เมื่อเวลาว่างเว้นอยู่ ๗๘ ปี)

วรรณคดี - ๕ เรื่อง หรืออาจเป็น ๗ เรื่อง

กือ ลิติก้องการแข่งขัน ยกแพ้ย ลิติพะโล และ มหาชาติคำหสุว และเข้าใจว่าจะมีวรรณคดีอื่นอีกในสมัยนี้ ๓ เรื่องกือ โคลงกำศรีล ทวายศรีษะ และ โคลงหริภุญไชย

ลักษณะการแต่ง – เป็นร้อยกรองทั้งหมด แยกเป็น ลิสติก เรื่อง และคำหลวง ๑ เรื่อง
และนิราศอีก ๓ เรื่อง

เนื้อเรื่อง – แบ่งเป็น ๕ ประเภท กือ

๑. บทประกอบพิธี ได้แก่ โลงการชั่งน้ำ
๒. บทสวด ๔ เรื่อง ได้แก่ ลิสติกวนพ่าย
๓. ศาสนา ได้แก่ มหาชาติคำหลวง
๔. บันเทิง ได้แก่ ลิสติพะลօ

ผู้แต่ง – กือ พรมทางชัตติร์ย ชนชั้นสูงที่มีการศึกษา และเป็นบุคคลในราชสำนัก

ข้อสังเกต เริ่มมีวรรณคดีเพื่อความบันเทิงใจ กือ ลิสติพะลօ ในสมัยอยุธยาตอนกัน

วรรณคดีสมัยอยุธยาตอนกลาง ระหว่างรัชกาลพระเจ้าทรงธรรม-รัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๖๓-พ.ศ. ๒๒๗๙)

หลังจากลิสติพะลօแล้วเป็นเวลาประมาณ ๔๑ ปี ไม่ปรากฏว่ามีวรรณคดีเรื่องใหม่ออยู่ จนถึงรัชกาลพระเจ้าทรงธรรม ซึ่งกรองราชสมบัตรระหว่าง พ.ศ. ๒๑๖๓-๒๒๗๙ ระหว่างเวลาที่ว่างเว้นวรรณคดีไป เนทุกกรณีบ้านเมืองมีความผันแปรยุ่งยากทั้งภายในและภายนอกประเทศ อาจเป็นทันเหตุให้วรรณคดีร่วงโรยไป เพราะย่อมเป็นธรรมชาติที่ว่าระยะเวลาใดที่บ้านเมืองเป็นปกติสุข วรรณคดีก็จะยิ่งเรืองขึ้น แทร้วยจะก็เป็นบ่วงวุ่นวาย วรรณคดีก็เสื่อมโกรนไป ระยะเวลา ก่อนสมัยพระเจ้าทรงธรรมนี้ มีความยุ่งยากถล่ม เช่น การแทรกวัวกับพม่าจนมีการรบกัน บัญชาทางการสืบสันตติวงศ์ การกำจัดชุมนุมท่า ตลอดจนการเสียกรุงศรีฯ ที่หนึ่งเมื่อ พ.ศ. ๒๑๑๒ การพิษามกู้อิสรภาพ

และการรับฟังติดพันกับพม่าในแผ่นดินพระราชนครินทร์ ที่จะได้มีเวลาสงบสุขในแผ่นดิน
พระเอกาทศรัตน์ แต่เพื่อสันติภาพของพระองค์ก็มีเรื่องเย่ราชสมบักท์เกิดขึ้นอีก และพระเจ้า
ทรงธรรมโกรสพระเอกาทศรัตน์เจ้าขึ้นเสวยราชย์ โดยชิงราชสมบัติจากพระเจษฐา

ในระหว่างรัชกาลของพระองค์ ได้ทรงฝึกให้ทำนุบำรุงการศาสนาเป็นอย่างมาก
pubพระพุทธบาท (ที่สระบุรี) และมีการลงสมโภชในพาร พระเจ้าทรงธรรมโปรด
ให้แก่เมืองมหาชาติขึ้นอีกฉบับหนึ่ง เป็นฉบับที่สองรองจากมหาชาติคำหลวง ให้ชื่อว่า กาพย์
มหาชาติ

กาพย์มหาชาติ

กาพย์มหาชาติ มีเนื้อร้องเป็นเรื่องราวของมหาเวสสันดรชาติใหม่องกัน แตกต่าง
กันที่ว่า มหาชาติคำหลวง มี ทำนองแท่งยากแก่ความเข้าใจ คือยกเอาคำบาลีมาวรรณหนึ่ง
แปลเป็นภาษาไทย (เนื้อความตรงตามบาลีนั้น) วรรณหนึ่งถัดบันกันไป ทำให้ฟังไม่สะดวก
คั่วคิดคำบาลีที่ไม่เข้าใจอยู่ พระเจ้าทรงธรรมจึงมีพระราชดำริให้ใช้วิธีการใหม่ ให้มี
ทำนองเขียนง่ายขึ้น ให้อุบลากุลบากลั่นฟังเข้าใจได้สะดวก เนื้อความท่อเนื่องกัน คือ
ให้ยกคำบาลีไปไว้ตอนหนึ่งแล้วแปลเป็นภาษาไทย ให้เนื้อความทิพท่อกันคล้องกือตอนหนึ่ง
ผู้ที่ฟังบาลีไม่เข้าใจ ก็ฟังใจสคัน ถือว่าฟัง “คำพระ” ได้アニสงส์ แล้วก่อให้พึงคำแปล
เป็นภาษาไทยให้จบใจอิกทิหนึ่ง นับว่าได้อรรถรสทางธรรมะยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ กาพย์มหาชาติยังอธิบายความหมายตามบาลีกว้างขวางพิสูจน์ว่ามหาชาติ
คำหลวง เช่น บาลีว่า “ໂຄກນ บริวัย ผุ่งหมาทั้งหลายก็มาแผลล้อมเข้า” (มหาชาติ
คำหลวง กล่าวถึงสุนัขของเจกบุตร...กันท์ชูชอก) ในกาพย์มหาชาติขยายความจากคำบาลี
วรรณเดียวกันนี้อย่างพิสูจน์ กล่าวถึงสุนัขของพราวนเจกบุตรว่า มีลักษณะ มีสีทั่ง ๆ

ทั้งเด่น และควร มีอาการแยกเฉี่ยว เห่ากระโจน ก้าพย์มหาราชิริจิมีเนื้อเรื่องยาวไป เท่านั้น ให้จบในวันเดียวไม่ได้ ธรรมเนียมการพึงเก็บนิมหาราชิริจกนไทยนั้น ดีอย่าง ผู้ใดพึงงาน ทั้ง ๑๓ กัณฑ์ ในวันเดียวกันจะได้อานิสัยสีแรงเตะจะเป็นผลให้ได้เกิดในสมัยพวงกรีอาริย์ ซึ่ง เป็นสมัยที่มนุษย์จะมีความสุขอย่างยิ่ง เมื่อก้าพย์มหาราชิริจยาวไปเช่นนี้ ก็ย่อมไม่เหมาะสมใจผู้พึง จังนับว่าบกพร่องในคันเนื้อเรื่อง (ขยายยา) จึงค่อยๆ เสื่อมความนิยมไป จึงมีฉบับไม่ครบ บริบูรณ์ทั้ง ๑๓ กัณฑ์ อาจสูญหายเมื่อเสียกรุงครั้งที่สองก็ได้ ว่าโดยสำนวนโวหารการแต่ง แม้จะเข้าใจง่าย แต่ไม่มีเชิงกวีไปเราะจับใจเท่ามหาราชิริจทดลอง

คำว่า ก้าพย์ ในที่นี้ ชวนให้เข้าใจผิดก็คือ กาพย์มหาราชิริจพระเจ้าทรงธรรม มีลักษณะการแต่งเป็นกาพย์ แท้ที่จริงแล้ว แท่งเป็นร่ายยา คำว่า ก้าพย์ มาจากคำ ก้าวย ซึ่งแปลว่า คำของกวี แท่งเป็นร้อยกรองแบบใดก็ได้ไม่ได้หมายว่าเป็น กาพย์ ตามคำรา ฉันหลักษณ์เท่านั้น

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงฯ ได้ทรงพระนิพนธ์อธิบายไว้ใน การพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ ว่า “ข้าพเจ้าเข้าใจว่า ประชุมนักปราชญ์ราชบัณฑิต แท่งซึ่นในแผ่นคินพระเจ้าทรงธรรม ระหว่าง พ.ศ. ๒๐๘๔-๒๑๗๐ ทั้งมีเนื้อความใน พระราชพงศาวดารกล่าวไว้ว่าในแผ่นคินนั้นได้แต่งมหาราชิริจทดลองอีกรังหนึ่ง....”

ในเวลาที่ omn ได้มีผู้แต่งเรื่องมหาราชิ หรือ มหาเวสตันกรชาติก็ขึ้นใหม่อีกหลาย สำนวน เพื่อร่วบรักให้สั้นกะทัดรัดขึ้นแทนนิ้วสถาปัตย์ ผู้ใดไม่เป็นปาก็มักแต่งมหารา ชิริจแทนนิ้วสถาปัตย์ รวมเรียกว่า มหาชาติกลองเทคน์ และไม่ได้อยู่ในพระบรมรา ชูปัณก์ของพระมหาภัทริย์กังเข่น ฉบับแรก ที่ omn เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อยังเป็นกรรมศึกษาธิการ ได้รับรวมสำนวนมหาชาติกลองเทคน์ที่คัดลอกมาจากที่ต่างๆ โดยผู้

นทั่งหลายท่าน นาใช้เป็นแบบเรียน การรวมรวมชาระภาระทำสำเร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ และได้ใช้เป็นแบบเรียนของกระทรวงฯ มาจนทุกวันนี้ ท่องมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ ก็ไม่มีการรวมรวมมหาศักดิ์สูตรเทคโนโลยีฉบับหนึ่ง เรียกว่า ฉบับขอพระสมุดราชนิตย์

นอกจากมหาศักดิ์สูตรเทคโนโลยีแล้ว ยังมี มหาศักดิ์ล้านท์ ขอพระสมุดราชนิตย์มีฉบับครบถ้วนทุกภาคที่ เป็นสำนวนแห่งกรุงธนบุรี โภสินทร์ และยังมี ลิลิตมหาภารต์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาบ่ารานปรมบุกษ์ทรงแต่ง ๒ กัณฑ์ ขอแรงพระองค์อนุฯ แต่งอีกด้วย มีฉบับอยู่ที่ขอพระสมุดฯ รวม ๘ กัณฑ์

หนังสือมหาศักดิ์ยังมีอีกเป็นจำนวนมาก แต่เป็นเทคโนโลยีรวมวัด และเป็นความเรียงอีก เพราะเรื่องมหาเวสสันดรชาดกเป็นเรื่องที่นิยมนับถือกันมาก ที่เป็นวรรณกรรมห้องถินก็มีมากหลายฉบับ

เมื่อสื้นรัชสมัยพระเจ้าทรงธรรมแล้ว ก็ไม่ปรากฏว่ามีแห่งวรรณคดีเรื่องใดอีกระยะหนึ่ง ในระหว่างเวลาเปลี่ยนราชวงศ์ พระยาลาโหมฯ ขึ้นครองราชสมบัติ เปเลี่ยนเป็นราชวงศ์ป্রาสาททอง และปรากฏว่าระหว่างเวลาที่ราชภราษฎร์ทำลายหนังสือโดยนำไปทั่งน้ำเสียเป็นอันมาก ด้วยเกรงว่าจะมีโทษฐานเป็นหมอยาห์เสียหาย ทำให้พระเจ้าลูกเชือดถูกคุกงานถึงสิบประชันมี (คงได้เคยกล่าวแล้วข้างต้น)

จนสื้นรัชกาลพระเจ้าป্রาสาททองพระราชนิพัฒน์พระราชนิพัฒน์มหาราชจึงได้มีวรรณคดีอีกว่าระหนึ่ง ในรัชกาลสมเด็จพระราชนิพัฒน์มหาราช

รัชสมัยสมเด็จพระราชนิพัฒน์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๙๙-๒๒๓๑)

บ้านเมืองเจริญขึ้นในแผ่นดินสมเด็จพระราชนิพัฒน์มหาราชเป็นอย่างมาก เพราะพระปรีชาสามารถของพระองค์ ทั้งในการการปกครอง การศึกษาอันดี ทางการค้าและทางการท่องเที่ยว จึงเป็นระยะเจริญรุ่งเรืองของวรรณคดีอีกว่าระหนึ่ง มีกว่าที่ปรากฏชื่อหลายท่าน พระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชเป็นกิจ พระบรมราชโณ没钱 จึงมีผู้ประพันธ์ตามพระราชนิยมอย่างแพร่หลายกว้างขวาง ลักษณะการแต่งที่นิยมก็คือ ฉบับ ๒ กัณฑ์ และ โกลงสี่

สุภาพ โถยเฉพาะโคลงตีสุภาพนั้นนิยมกันอย่างยิ่ง จนแม้สตรี (ซึ่งถือว่ามีการศึกษาน้อย-ไม่สู้สามารถในการแต่งหนังสือ) หรือนายประทุ ก็สามารถแต่งโคลงกันได้เป็นอย่างดี ภาษาที่นิยมใช้อยู่ในวงการแต่งคือ ภาษาสนับสนุนและ

ในระยะเวลานี้มีวรรณคดีต่าง ๆ ดังนี้คือ

วรรณคดีร้อยกรอง จำแนกเป็น

ฉบับ

โคลงสีสุภาพ

กาพย์ห่อโคลง

วรรณคดีร้อยแก้ว กือ พระราชนิพัทธ์ คำว่าการกรุงศรีอยุธยา ซึ่งท่องมาเรียกว่า พระราชนิพัทธ์ คำว่าการฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ

แบบเรียน ๑ เรื่อง กือ จินดามณี

นอกจากนี้ยังมีหนังสือ แห่งทำนองนิราศ และ กำสรวง (คร่าครวญ) อีก ๓ เรื่อง ซึ่งจัดอยู่ในสมัยนี้ กือ โคลงทวายคมาส โคลงกำสรวง (ครีปราชญ์) และ โคลง หริภุญชัย แต่เป็นที่เข้าใจกันอยู่ในปัจจุบันนี้ว่า มีโคลงหริภุญชัยฉบับเดียวเท่านั้นที่แห่ง ในสมัยไกล์เคียงกันนี้ (อย่างชาห์สุกไม่เกิน พ.ศ. ๒๐๘๙ สมัยพระเจ้าปราสาททอง) ส่วนอีก ๒ ฉบับนั้นน่าจะแห่งก่อนสมัยพระนารายณ์ ประมาณ ๒๐๐ ปี เรื่องนี้จะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไป

กวี (ที่แน่นอน) มี ๘ ท่าน กือ

๑. สมเกี้ยวพระนารายณ์มหาราชน	ทรงแห่ง ๕ เรื่อง
๒. พระมหาราชนครุ	แห่ง ๒ เรื่อง
๓. พระโนราธิบดี	แห่ง ๒ เรื่อง
๔. ครีปราชญ์	แห่ง ๒ เรื่อง
๕. ชุมเทพกวี	แห่ง ๑ เรื่อง
๖. พระครีมโหสก	แห่ง ๕ เรื่อง

๗. ทิพ หรือ ศรีทิพ
๘. เจ้าพ่อภัย

{ ถอย
แก่ง • เรือง
แก่ง ๑ เรือง

นอกจากนี้ยังมีผู้แห่งโคลงเบ็คเคล็อกอบให้กันอีก แท้ไม่มีจำนวนโคลงที่แห่งมากนัก ได้แก่ พระเยาวราช พระราชนวดี พระสนม และ นายประทุ ส่วนผู้แห่งทวายคามาส ๓ ท่าน นั้นยังไม่แน่ว่าอยู่ในสมัยนี้

ข. เนื่อง ที่นำมาแห่งในสมัยนี้ อาจจัดเป็นประเภทใหญ่ให้กันนี้ ก็อ

๑. ประเภทเล่าเรื่องและดำเนินการ ได้แก่ เสือโคงคำนันท์ สมุทรโอมคำนันท์ อนิรุทธคำนันท์

๒. ประเภทสอนความประพฤติและคติธรรม เช่น ท้าวศรีสุโขติพรม พ่อสอนน้อง โคลงราชสวัสดิ์ (สอนธรรมเนียมปฏิบัติราชการ)

๓. ประเภทแสดงความรู้สึกของกวี เช่น นิราศนกร สวรรค์ นิราศหิรัญชัย

๔. ประเภทอพราภิรพิพรมหาภกติรัตน์ เช่น โคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

๕. ประเภทพิธี เช่น ฉันท์คุณภูมิสังเวยกลดื่มชาัง

๖. ประเภทเบ็คเคล็อก (ปิกิณะ) เช่น โคลงให้กอบกัน

๗. ประเภทสารคดี ร้อยแก้ว ได้แก่ พงศาการฉบับหลวงประเสริฐฯ และแบบเรียน ก็อ จินกามณี

อนึ่งในสมัยนี้กล่าวว่า ยังมีกลอนบทหนึ่งเป็นเพลงยาง เรียนไว้ที่พะทีนั่น ขันทรพิกาล พระราชวังลดับวีร์ว่า เป็นบทพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ความว่า

“โจนหมอนหมอนเหินเวลาหวาน แท้ไทยหาไม่ได้เว้นกิวารวย” *

แท้เชื่อกันในวงวรรณคดีว่าไม่ใช่เป็นของแห่งในสมัยนี้ กลอนเป็นลักษณะการแห่งที่นิยมกันมากในสมัยหลังมา ก็อสมัยอยุธยาตอนปลาย ในแผ่นดินพระเจ้าบรมโกษา

* ปรากฏแต่ครั้งในบคน្តีว่า เพลงยางนี้เป็นพระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าจีก กวีในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษา ครุศรีอยุธยาตอนปลาย